

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1936.

Första kammaren.

Nr 35.

Lördagen den 23 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 16 och den 19 innevarande månad.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Härmed intygas, att ledamoten av riksdagens första kammare *Eliel Löfgren* på grund av lungkatarr från den 19 maj och fortfarande t. v. är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet.

Stockholm den 22 maj 1936.

Hjalmar Fries,
leg. läkare.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 248, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till statens byggnadslånebyrå;

nr 249, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer;

nr 250, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning angående anslag till lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen;

nr 251, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden jämte i ämnet väckta motioner;

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till lånefonden för lantarbetarbostäder; samt

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Växjö—Åseda—Hultsfreds järnvägsaktiebolag av Östra Värends järnväg.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 258, i anledning av väckt motion om utredning angående en modern hyreslagstiftning; och

nr 259, i anledning av väckta motioner om viss ändring av norrländska arrendelagen med mera.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 35 och 36.

Om långgivning åt barnrika familjer på landsbygden m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 69, i anledning av väckta motioner angående långgivning till mindre bemedlade, barnrika familjer på landsbygden med mera.

Jordbruksutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 167 av herr *Bagge* m. fl., likalydande med II: 304 av herr *Skoglund* m. fl., vari hemställts,

A) att riksdagen måtte för utlämnande av familjelån enligt i motionen angivna grunder för budgetåret 1936/1937 anvisa ett belopp av 600,000 kronor eller, om denna framställning icke nu kunde bifallas,

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om skyndsamt utredning rörande i motionerna föreslagna långgivning till mindre bemedlade barnrika familjer på landsbygden samt till riksdagen snarast möjligt inkomma med de förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

2) II: 273 av herr *Norling*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning huruvida och i vad mån s. k. premiälån kunde beviljas medellösa barnrika familjer för byggande av egna hem.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

1) att hemställa i motionerna I: 167 och II: 304 under A) icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att hemställa i motionerna I: 167 och II: 304 under B) samt motionen II: 273 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Gustafson, Fritiof: Herr talman! I detta utlåtande behandlas ett par motioner, i vilka enligt mitt förmenande ha framförts så viktiga förslag, att det varit naturligt, om utskottet hade kommit fram med ett utlåtande, som inneburit en framställning om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om skyndsamt utredning. Emellertid har utskottet så pass välvilligt behandlat i motionerna berörda förslag, att jag icke har anledning att ställa något särskilt yrkande. Men jag vill dock understryka önskvärdheten av att den utredning, som utskottet förutsätter kommer att ske, göres så skyndsamt som möjligt, så att vi snarast möjligt kunna förvänta förslag till riksdagen.

I motionerna framlägges förslag om att bereda mindre bemedlade barnrika familjer möjlighet till byggande av egna hem. Här har man en utväg att på ett billigt och praktiskt sätt hjälpa fattiga familjer på landsbygden. Hjälpen har förut lämnats åt familjer i städerna, och det bör inte vara mer än rättvist, att även landsbygdens barnrika familjer hjälpas. Jag vill här peka på vad som sagts i motionerna, att till prövning även bör upptagas den tanken, att kommunerna om möjligt skulle få taga på sig en viss del av denna hjälp. Därigenom skulle erhållas en viss kontroll på att de medel, som komma att förskjutas av staten, bli använda på bästa sätt.

Under förhoppning om att den begärda utredningen skall, som jag förut tillät mig säga, komma hastigt till stånd och ge resultat, har jag endast att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Tjällgren: Ja, herr talman, eftersom den senaste ärade talaren inte hade något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, kan det kanske vara onödigt för mig att taga till orda.

Jag vill emellertid nu, när jag fått ordet, säga, att jag tror, att motionä-

Om långivning åt barnrika familjer på landsbygden m. m. (Forts.)
 rerna blivit ganska vänligt bemötta, om jag får begagna det uttrycket här, i utskottets motivering. Då skall jag inte upptaga tiden längre, utan instämmer i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 70, i anledning av väckt motion angående köpings eller annat samhälles på landet skyldighet att utan kostnad tillhandahålla vägmark;

nr 71, i anledning av väckta motioner angående premiering och stambokföring av nötboskap samt organisation av kontrollföreningsverksamheten m. m.;

nr 72, i anledning av väckt motion angående igångsättande av försöksanläggning i Norrland för tillverkning av barrträkolsbriketter;

nr 73, i anledning av väckta motioner angående inrättande av en effektivare fiskeritillsyn;

nr 74, i anledning av väckta motioner om åtgärder till främjande av det svenska fisket;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss reglering av handeln med färsk torsk jämte i ämnet väckta motioner;

nr 76, i anledning av väckt motion angående den industriella rationaliseringens och koncentrationens inverkan på den jordbrukande befolkningens förvärvsmöjligheter;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till släckning av skogseld; samt

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av statens centrala frökontrollanstalts avlöningsanslag för budgetåret 1935/1936.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 15, angående upprättande av ett statens filmarkiv m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets memorial och utlåtande:

nr 118, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om viss omläggning av automobilbesiktningstväsandet; och

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för furiren vid Kronobergs regemente I. H. Persson och värnpliktige G. G. Magnusson från viss betalningsskyldighet.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 120, i anledning av väckt motion om gottgörelse av staten till svenska fordringsägare för dem genom sanktionsförfarandet mot Italien åsamkade förluster.

I en inom andra kammaren av herr *E. Lithander* väckt motion (nr 203) hade hemställts, att riksdagen för sin del ville besluta, att svenska fordringsägare, i den mån dem genom sanktionsförfarandet mot Italien åsamkade förluster kunde påvisas, skulle genom statens försorg erhålla gottgörelse härför.

Om gottgörelse för förluster på grund av sanktionsförfarandet mot Italien.

Om gottgörelse för förluster på grund av sanktionsförfarandet mot Italien.
(Forts.)

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen II: 203 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Stendahl**: Herr talman! Det finns ju ingen reservation under detta utlåtande, men jag skall i alla fall tillåta mig att något beröra denna sak, därför att jag anser, att det resultat, som utskottet har kommit till, är orättfärdigt och att det under vissa förhållanden blir nödvändigt att återkomma till denna sak. Det förefaller mig, som om det skulle vara nyttigt, om kammarens ledamöter åtminstone en liten smula hade försökt sätta sig in i detta ärende, och då jag inte precis tror, att herrarna göra det, utan att det serveras ifrån talarstolen, skall jag tillåta mig att i korthet redogöra för denna sak.

Handelsbalansen mellan Sverige och Italien är klart förmånlig för Sverige, och det var på grund av detta sakförhållande, som italienarna fordrade en reglering av vårt mellanhavande därhän, att italienarna inte skulle behöva betala de från Sverige importerade varorna, förrän svenskarna från dem köpt varor för motsvarande belopp, d. v. s. de fordrade inrättande av en clearing. Denna clearing infördes också i medio av föregående år, och då kom man överens om att alla fordringar, som voro förfallna till betalning före en viss dag, inte skulle ingå i clearingen, utan skulle betalas kontant av italienarna med fri valuta, så fort som det överhuvud taget kunde ske. Någon tidpunkt, före vilken detta skulle äga rum, fixerades emellertid inte, och när vi kommo därhän, att svenskarna gingo med på N. F:s sanktioner gentemot Italien, visade det sig, att en del av dessa tidigare fordringar ännu inte voro likviderade. Sedan dess har det nog varit så gott som omöjligt att få hem dessa pengar, utan de ligga fortfarande infrusna. Det må nu vara hänt. Men efter det att staten hade befallt, att svenska exportörer icke fingo taga betalt för sina varor i enlighet med sina kontrakt med italienarna, utan att den svenske exportörens tillgodohavande i Italien skulle betalas in på clearingen och inte fick gottskrivas honom för hans gjorda leveranser, utan eventuellt skulle gottskrivas några helt andra, som hade exporterat andra varor, och att vederbörande svenske exportör endast fick betalning i den mån svenska importörer köpte ifrån Italien i tillräckligt stor omfattning, så kom den svenske exportören, om han var i den situationen, att han kunde reda sig själv — d. v. s. att han kunde sälja sina varor till Italien per kassa mot dokument eller på kort frist — i en väsentligt sämre ställning än den, som han tidigare hade stått i. Det må nu också vara hänt, ty i och med att clearingen fungerade — och den skulle fungera, ända till dess alla mellanhavanden mellan svenskar och italienare voro reglerade — fick givetvis den svenske exportören sina pengar förr eller senare. Det var på sin höjd en fråga om tidpunkten, när han kunde få dem, och förlusten var begränsad till en ränteförlust.

Men när svenska staten sedan på grund av sitt medlemskap i Nationernas förbund ansåg sig böra gå med på att biträda sanktionsförfarandet emot Italien, blev resultatet det, att den svenske importören förbjöds att köpa varor ifrån Italien, och sålunda flöt det inte in några pengar för svenska köp på den svensk-italienska clearingen. Den svenske exportören fick således varken pengar direkt, ty likviden för de varor, han levererade till Italien, skulle betalas in på clearingen, eller pengar på clearingen, ty svenska staten vidtog åtgärder, så att det inte kom några pengar på clearingen.

Nu är det alldeles givet, att jag inte tänker gå in för någonting annat än att svenska staten skall ha full frihet att driva den politik, i detta fall den utrikespolitik, som den anser vara lämplig och i enlighet med dess fördel. Den svenske köpmannen — den svenske industrimannen, den svenske exportören

Om gottgörelse för förluster på grund av sanktionsförfarandet mot Italien.

(Forts.)

och den svenske importören — får rätta sig efter vad staten i ett sådant fall anser vara det allmänna, d. v. s. det helas, intresse. I den mån det gäller framtiden, få dessa köpmän och industrimän av olika slag rätta sig efter de förutsättningar, som staten dekretarar för handelsutbytet med andra länder. Men om staten hux flux stryker ett grovt streck över vad den förut själv dekretarar som den laga normen för varuutbytet emellan två länder och därigenom omöjliggör för exportören att få betalt enligt de förutsättningar, som staten förut sagt, att han skall få betalt efter, då förefaller det mig, som om staten, i den mån det gäller affärer, som äro avslutade och varor, som äro levererade före den tid, då staten kastade om ståndpunkt, borde se till, huruvida dessa exportörer genom statens ingripande lidit förlust. Om exportören kan visa, att han har gjort en affär i full överensstämmelse med de av staten föreskrivna lagarna, men staten sedan hux flux gjort en ny lag, som vänder upp och ned på det hela, utan möjlighet för exportören att skydda sig, och han alltså i trots av sin laglydnad och genom statens omkastning av sin politik lider en förlust, då menar jag — och det är vad motionären gått in för — att staten skall täcka denna förlust.

Den nödlidande differensen på den svensk-italienska clearingen är i runt tal $3\frac{3}{4}$ miljoner. Beloppet är således inte märkvärdigt stort. Men om staten genom sitt förfarande, som jag här har relaterat, vållar en sådan förlust för den enskilde, förefaller det mig, som om staten bör stå för risken.

Nu är det inte alls så säkert, att det blir någon förlust att tala om. En räntheförlust blir det, men man får väl i alla fall hoppas, att sanktionsförfarandet förr eller senare skall upphöra, och när så sker, blir också konsekvensen den, att då komma svenska importörer återigen att köpa varor ifrån Italien, och då kommer det in pengar på clearingen. Då få de svenska exportörerna betalt för sina sedan kanske år gjorda leveranser. Men om det skulle dröja länge, innan ett sådant sakernas tillstånd inträder, förefaller det mig, som om staten hade skyldighet att övertaga de nödlidande svenska clearingfordringarna på Italien och gå in gentemot Italien med den rätt, som exportörerna ha haft och fortfarande ha.

Nu har statsutskottet hänvisat till ett utlåtande av lagutskott, som säger, att detta inte kan komma i fråga. Staten har inte laga skyldighet att här gripa in. Jag vet ju mycket väl, att man i ett eller annat europeiskt land inte gått in för att åtminstone för närvarande gottgöra exportörer för sådana här förluster. Men om förhållandena inte ändras, kommer denna sak ovillkorligen att bli aktuell och upptagas igen, och det är nog varken statsutskottet eller lagutskott eller vi, som ha att avgöra, huruvida staten är skyldig att betala dessa fordringar eller inte — under förutsättning, att exportören kan visa, att han genom statens försorg har lidit en verklig förlust — utan det blir väl i alla fall svensk domstol, som får taga hand om den saken. Jag vägar för min del hoppas, att rättssäkerheten i landet är så pass stor, att exportören på den vägen skulle kunna få ut sin rätt av staten. Men det förefaller mig, som om det inte skulle vara önskvärt, att man behövde tillgripa sådana utvägar, utan det förefaller mig, som om Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt hade vissa skyldigheter att ingripa här, innan man sätter saken på sin spets.

Det är dessa synpunkter, som jag, herr talman, har tillåtit mig att försöka klargöra, därför att jag vet, att det är mycket få av riksdagens medlemmar, som överhuvud taget intressera sig för och sysselsätta sig med sådana saker, och av utskottsbetänkandet får man ingen som helst uppfattning om vad saken gäller. Då det är mycket antagligt, att frågan kommer tillbaka till en

Om gottgörelse för förluster på grund av sanktionsförfarandet mot Italien.
(Forts.)

kommande riksdag, om läget inte har ändrats, har jag velat tillåta mig dessa kommentarer till utskottets betänkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till Häradsrätterna: Avlöningar och Ersättning till befattningshavare vid rådhusrätter och till städer för förlorad lösen i följd av inteckningsförnyelsernas avskaffande jämte väckta motioner.

*Anslag till
avlöningar
vid häradss-
rätterna.*

Punkten 1.

Under punkten 20 av andra huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels fastställa under punkten införd avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas tillsvidare från och med budgetåret 1936/1937;

dels ock till Häradsrätterna: Avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 1,717,800 kronor.

Kungl. Maj:ts förevarande förslag innebar bland annat, att Östra och Medelsta domsagor i Blekinge län skulle från och med den 1 januari 1937 förenas till en domsaga, vilken efter sammanslagningen skulle benämnas Östra och Medelsta domsaga, samt att antalet andre notarier i domsagorna skulle utökas med 20. Dessutom hade departementschefen ifrågasatt sådan ändring i hovrätternas arbetsordningar, att däri infördes stadgande, att av den för fiskalskompetens erforderliga domsagotjänstgöringen viss minimitid, förslagsvis två år, skulle avse anställning såsom statsavlönad notarie.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr *E. Löfgren* väckt motion, nr 115, vari hemställdes, att riksdagen ville till bestridande av arvoden åt rättsbildade biträden i domsagorna utöver tidigare beviljade anslag anvisa ett belopp av 120,000 kronor samt i den under andra huvudtiteln upptagna avlöningsstaten för häradsrätterna göra de ändringar, som föranleddes av detta förslag;

dels en inom första kammaren av herrar *I. Öhman* och *T. Borell* väckt motion, nr 116, vari hemställdes, att riksdagen ville besluta, att avlöningarna till de i årets statsverksproposition ifrågasatta nya andre notarierna måtte helt bestridas av statsmedel, ävensom vidtaga därav föranledda ändringar i avlöningsstaten för häradsrätterna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 176, inom första kammaren av herr *T. Nilsson* m. fl. och den andra, nr 432, inom andra kammaren av herrar *J. W. Mårtensson* och *T. Erlander*, vari hemställdes, att riksdagen måtte — för att bereda Kungl. Maj:t tillfälle att i domsagorna anställa, utöver i statsverkspropositionen föreslagna 20 nya andre notarier, ytterligare 70 rättsbildade biträden (notarieaspiranter) — höja det i statsverkspropositionen för Häradsrätterna: Avlöningar äskade beloppet med 85,800 kronor samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att, därest sådan av departementschefen i propositionen ifrågasatt ändring i hovrätternas arbetsordningar vidtoges, att där infördes stadgande, att av den för fiskalskompetens erforderliga domsago-

Anslag till avlöningar vid häradsrätterna. (Forts.)

tjänstgöringen viss minimitid skulle avse anställning såsom statsavlönad notarie, denna minimitid måtte fastställas till ett år;

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 233, inom första kammaren av herr *K. G. Westman* m. fl. och den andra, nr 299, inom andra kammaren av herr *A. Hassler* m. fl., vari hemställts, att riksdagen ville bevilja anslag till anställande i domsagorna av sexton andre notarier utöver det i statsverkspropositionen upptagna antalet;

dels ock en inom andra kammaren av herr *C. G. Jacobsson* m. fl. väckt motion, nr 542, vari hemställts, att riksdagen måtte bevilja anslag till sexton andre notarier utöver det i statsverkspropositionen upptagna antalet och dessutom 52 notarieaspiranter att anställas i domsagorna.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt,

I:o) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag besluta, att Östra och Medelsta domsagor skulle från och med den 1 januari 1937 förenas till en domsaga, vilken efter sammanslagningen skulle benämnas Östra och Medelsta domsaga;

II:o) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 233 och II: 299 samt med avslag å motionen I: 116

a) fastställa under punkten införd avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas tillsvidare från och med budgetåret 1936/1937;

b) till Häradsrätterna: Avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 1,746,600 kronor;

III:o) att motionerna I: 115 och 176 samt II: 432 och 542, i den mån de icke innefattades i utskottets hemställan under II:o) eller kunde anses besvarade genom vad utskottet anført, icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Bergqvist, Nilsson* i Gränebo, *Holmgren, Jeppsson, Persson* i Falla och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottet bort avstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag om sammanslagning av Östra och Medelsta domsagor samt följaktligen hemställa,

I:o) att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om sammanslagning av Östra och Medelsta domsagor;

II:o) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 233 och II: 299 samt med avslag å motionen I: 116

a) fastställa i reservationen införd avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas tillsvidare från och med budgetåret 1936/1937;

b) till Häradsrätterna: Avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 1,749,700 kronor;

III:o) att motionerna — — — — riksdagens bifall;

2) av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Svensson* i Kompersmålå och *Borell*, vilka ansett, att utskottet bort dels i likhet med ovan antecknade reservationer avstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag om sammanslagning av Östra och Medelsta domsagor, dels ock tillstyrka, att avlöningarna till de 36 nya andre notarierna måtte helt bestridas av statsmedel samt sålunda hemställa,

I:o) att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om sammanslagning av Östra och Medelsta domsagor;

II:o) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen I: 116 samt med bifall till motionerna I: 233 och II: 299

a) fastställa i denna reservation införd avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas tillsvidare från och med budgetåret 1936/1937;

Anslag till avlöningar vid häradsrätterna. (Forts.)

b) till Häradsrätterna: Avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 1,765,700 kronor;

III:o) att motionerna — — — — riksdagens bifall.

På framställning av herr talmannen beslöts att den nu ifrågavarande punkten skulle företagas till avgörande momentvis.

Mom. I.

Herr Svensson, Martin: Herr talman! I detta betänkande förekomma två reservationer, men efter den föredragning, som nu skedde, uppehåller jag mig nu endast vid den reservation, som är undertecknad av herr Bergqvist m. fl. och som gäller sammanslagningen av Östra och Medelsta domsagor i Blekinge. Kungl. Maj:t har i det fallet föreslagit, att dessa två domsagor skulle sammanslås. Medelsta domsaga har ett invånarantal av ungefär 30,000 och Östra av 23,000. Emellertid är borgmästaretjänsten i Ronneby nu ledig, varigenom frågan om inkorporering av Ronneby stad i denna eventuellt sammanslagna domsaga blir aktuell. Då skulle tillkomma ytterligare cirka 6,000 invånare. Domsagan skulle alltså få i det närmaste 60,000 invånare. Jag och mina medreservanter — jag är nämligen reservant också på denna punkt — anse, att det inte är lämpligt att ha en så stor domsaga. Tingsmenigheten i båda domsagorna har uttalat sig bestämt avstyrkande mot en sammanslagning. Lika så har länsstyrelsen i Blekinge län anfört en kraftig och mycket stark motivering emot sammanslagningen, och de erfarenheter, som man vunnit av sammanslagningen av de två andra domsagorna i Blekinge — Bräkne och Listers — tala emot att här fortgå på samma väg. En sammanslagning kan inte medföra någon vinning för rättsskipningen, och någon ekonomisk besparing att tala om är heller inte att förvänta.

Under sådana förhållanden har jag för min del yrkat avslag på Kungl. Maj:ts proposition i denna del och jag skall, herr talman, be att få framställa yrkande om bifall till den reservation, som är avlåten av herr Bergqvist m. fl. Jag skall sedan återkomma till den andra punkten i den reservation, som har undertecknats av herrar J. B. Johansson och Borell samt mig.

Herr Borell: Herr talman, mina herrar! För min del instämmer jag i det yrkande, som har framförts av den föregående ärade talaren. Jag har den uppfattningen, att ur rättsskipningens synpunkt — och jag tror, att jag där har samma uppfattning som herr statsrådet — böra domsagorna inte vara för små. De böra vara så stora, att häradshövdingen har full sysselsättning med det egentliga, dömande arbetet, och så stora, att inskrivningsväsendet kan skötas enhetligt av en biträdande domare eller en inskrivningsdomare. Men å andra sidan böra domsagorna inte göras så stora, att häradshövdingen förlorar det stora greppet på hela domsagan. Jag tror, att när man kommer upp i ett invånarantal av 60,000 — och därtill kommer i detta fall, att en stad ligger inom domsagans krets — då har man överskridit den gräns, som är lämplig ur rättsskipningens synpunkt. Vi ha ju domsagor, som äro större, som ha ett större invånarantal än 60,000, men det torde vara en tämligen allmän iakttagelse, att den arbetsbörda, som i sådana domsagor påvilar domhavanden, blir alltför stor, särskilt då han blir äldre. Det kan då draga ut på tiden med expeditionerna, och överhuvud taget är det inte möjligt för en sådan häradshövding att utöver den speciellt dömande verksamheten hålla sin hand över det hela, vilket behöves för rättsskipningens behöriga bedrivande.

Jag förstår väl den synpunkten, som anföres, att om man nu skall åstad-

Anslag till avlöningar vid häradsrätterna. (Forts.)

komma sådana där domsagor, som äro ideala, som äga, låt mig säga mellan 40 och 45 tusen invånare eller något dylikt, så är det lättare att slå ihop hela domsagor än att dela upp en domsaga mellan andra, så att man får sådana där lyckligt avvägda domsagokretsar, som äro önskvärda inom hela landet, och givet är, att det är ett visst besvär att dela upp en domsaga på två angränsande domsagor, exempelvis för att få en lämplig storlek på domsagorna. Men de svårigheter, som därmed äro förenade, äro dock inte sådana, att det inte är bättre att gå den vägen än att gå in för att göra alltför stora domsagor. Jag menar, att när man gör regleringen skall man tänka sig, att man får taga de ökade svårigheter, som i vissa fall kunna uppkomma därigenom, att man, för att få en förnuftig reglering i det hela, till äventyrs nödgas dela upp en domsaga mellan andra angränsande domsagor. För mig är således synpunkten den, att jag tror, att det inte är klokt att tillskapa så stora domsagor som denna, detta både för rättsskipningens och naturligtvis också för allmänhetens egen skull.

Jag instämmer därför i det av herr Svensson i Kompersmålå framställda yrkandet.

Herr statsrådet **Schlyter**: Herr talman! Jag vill endast fästa uppmärksamheten på, att vad Kungl. Maj:t här föreslagit och statsutskottet tillstyrker är inte något annat än en tillämpning av de principer, som under senare år vid upprepade tillfällen konsekvent ha tillämpats av riksdagen vid uppkommen ledighet i mindre domsagor. Dessa principer stödjade sig på ett ståndpunkts-tagande, som riksdagen gjort för en del år sedan, 1931, vid behandlingen av grundlinjerna för den blivande rättegångsreformen.

I det fall, som nu föreligger, har här i kammaren gjorts den erinran, dels att invånarantalet i den sammanslagna nya domsagan bestående av de båda gamla, Medelsta och Östra, skulle gå upp till omkring 60,000, och dels att man hade att räkna med att framdeles även Ronneby stad komme att förenas med domsagan, sedan borgmästaretjänsten i staden nu har blivit ledig.

Vad beträffar invändningen angående invånarantalet, vill jag erinra därom, att detta inte alltid är avgörande för arbetsmängden i en domsaga. Arbetsmängden i en domsaga beror i hög grad på dess sammansättning av orter med industriell befolkning och dess belägenhet i omedelbar närhet till stora städer samt åtskilliga andra omständigheter. Men själva invånarantalet i och för sig är inte av avgörande betydelse för arbetsbördan, utan den inhämtas givetvis ur rättsstatistiken, och i det avseendet innehåller propositionen uppgifter, som torde visa, att den nya domsagan inte får en större arbetsbörda än att den är överkomlig med den arbetskraft, som ställes till domhavandens förfogande.

Vad beträffar invändningen, att Ronneby stad komme att förläggas under domsagan på grund av att borgmästaretjänsten blivit ledig sedan denna proposition skrevs, så vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på, att man redan i propositionen förutsatte, att då framdeles borgmästaretjänsten i Ronneby bleve ledig, Ronneby stad skulle komma att i judiciellt avseende införlivas med domsagan. Man räknade alltså redan då med den arbetsbörda, som skulle bli en följd av en dylik införlivning.

Nu säger herr Borell, att han i princip anser, att domsagorna böra vara relativt stora och att det här endast är en omdömesfråga, huruvida inte den nu föreslagna domsagan blir för stor, så att häradsförvaldingen förlorar det stora greppet över handläggningen av mål och ärenden. Jag är, som framgår av vad jag redan har sagt, inte av samma uppfattning som herr Borell, att domsagan blir för stor, och jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att den

Anslag till avlöningar vid häradsrätterna. (Forts.)

ena av de domsagor, som det här är fråga om, nämligen Östra härads domsaga, är en av Sveriges allra minsta och sämsta domsagor. Det är min erfarenhet, som säkerligen också många av andra kammarens ledamöter gjort, att det är mycket svårt att besätta dessa minsta domsagor med verkligt duktiga innehavare. Ett av skälen, varför man önskar större domsagor är, att man därigenom kan vinna garantier för att man får domarekåren på landet rekryterad uteslutande av verkligt kvalificerade domare. De mindre kvalificerade krafterna, som nu placeras ute i de obetydligaste och sämsta domsagorna, få vi användning för på annat håll, i lägre befattningar inom domstolsorganisationen. Strävandena gå här ut på att vid sidan av häradshövdingetjänsterna i de större domsagorna organisera inskrivningsdomarebefattningar, befattningar, vilkas innehavare ha att syssla med en mera begränsad del av rättsvården, där en samvetsgrann person, även utan att inneha de för den egentliga domareverksamheten önskvärda kvalifikationerna, på ett fullt tillfredsställande sätt kan utföra sina funktioner. I dessa lägre befattningar inom domstolsorganisationen vill man då placera sådana domaraspiranter, som inte lämpa sig för att bli häradshövdingar i större domsagor. Och i övrigt förhåller det sig så, som jag tror att herr Borell antydde, att riksdagen alltefter den växande arbetsbördan i en domsaga tillhandahåller domsagorna de erforderliga arbetskrafterna. I de allra största domsagorna finnes det en biträdande domare, en sekreterare, ett par förste notarier och en rad av andre notarier. Detta är inte någon avskräckande organisation. Arbetet i en stor domsaga kan mycket väl uppdelas mellan ett flertal arbetskrafter, i fall bara arbetsordningen är god, på samma sätt som vid en rådhusrätt arbetet kan uppdelas, oberoende av att staden växer och arbetsbördan stiger. Jag tror därför inte, att det skall möta några tekniska eller principiella svårigheter att i den nu ifrågavarande domsagan organisera arbetet på ett tillfredsställande sätt.

Herr Borell gjorde en antydan, därmed pekande på en linje, som har företräts av länsstyrelsen i Blekinge län. Den går ut på att man skulle dela upp länet, inte så som här är tänkt, på två domsagor vardera om två härad, utan i tre domsagor. För att göra detta skulle man bli tvungen att slå sönder de gamla häradena, dela upp dem sockenvis på ett eller annat sätt, så att man därigenom finge tre domsagor ungefär lika stora. Det är alldeles klart, mina herrar, att det låter sig tänka att dela upp Blekinge län i tre domsagor på detta sätt, men det är en gammal erfarenhet rörande alla dylika organisationsfrågor, att det ute i bygderna reses ett alldeles bestämt motstånd mot att slå sönder den gamla häradsindelningen, när man organiserar en ny domsaga, och om man slipper bryta de gamla häradsgränserna tilltalar detta inte blott traditionen på orten, utan det är även i tekniskt avseende mycket gynnsamt. Böcker och portokoll i domsagorna äro ofta förda efter härad. Skall man slå sönder ett härad mitt itu, blir det ett ofantligt arbete att dela upp detta i domsagan befintliga material mellan de två nya domsagorna. Det är därför en genomgående princip i dessa regleringsfrågor, att man försöker undvika en sådan uppdelning. Någon tycker kanske, att Blekinge måtte vara ett litet län, som inte har mer än två domsagor. Ja, mina herrar, det är ett litet län, men det är inte alldeles enastående. Uppsala län är på ett mycket likartat sätt uppdelat på två stora domsagor, och utvecklingen går, som jag har sagt, konsekvent i denna riktning.

Herr talman, med dessa ord ber jag att få uttala den förhoppningen, att kammaren inte skall avvika från de principer, som tidigare ha varit ledande för riksdagen vid dess ståndpunktstagande till regleringsfrågor av detta slag.

Herr **Wallis**: Som kammaren finner har statsutskottets majoritet ansett, att de skäl, som Kungl. Maj:t anfört, varit övervägande till fördel för en sam-

Anslag till avlöningar vid häradsrätterna. (Forts.)

manslagning, och på de skäl, som nu ytterligare av statsrådet här ha anförts, ber jag att i korthet få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekommande yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu föredragna momentet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svensson, Martin*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 121 punkten 1 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan i nämnda moment.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 48.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Mom. II.

Herr *Svensson, Martin*: I den reservation, som herrar J. B. Johansson och Borell jämte mig undertecknat, ingår ett andra moment, som gäller frågan, huruvida häradshövdingarna skola lämna bidrag till andre notarier, där nya sådana anställas. Kungl. Maj:t har i sin proposition begärt anslag för anställande av 20 nya andre notarier. Det har motionsvis framkommit olika förslag, men såväl inom vederbörande avdelning av statsutskottet som inom statsutskottet in pleno har enighet nåtts om att utöka detta antal från 20 till 36 och således om bifall till den av K. G. Westman avgivna motionen. Där föreligger således inte någon meningsskiljaktighet mellan majoriteten och reservanterna. Det är på en annan punkt, som meningarna ha skilts åt, och det gäller kort och kort, hur vi skola tolka föregående riksdags beslut i den fråga, som det här gäller. Föregående års riksdag uttalade, att blivande förslag i ämnet i princip borde så utformas, att kostnaderna för de nya biträden, som befunnes erforderliga för domsagornas skötsel utöver dem, som då funnos anställda, inte måtte drabba häradshövdingarna. Nu har herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet föreslagit, att en komensation skulle ges åt häradshövdingarna i mindre och medelstora domsagor, men att däremot i större domsagor häradshövdingarna skulle själva få betala den nya andre notarien. Häradshövdingen skulle således få betala 800 kronor om året till hans avlöning.

Anslag till avlöningar vid häradsrätterna. (Forts.)

Jag kan mycket väl förstå, att Kungl. Maj:t därvidlag inte känner sig på samma sätt bunden av riksdagens uttalande i föl som riksdagens ledamöter själva, men den, som har varit med vid behandlingen av denna fråga, kan inte komma ifrån, att när riksdagen uttalar sig för att häradshövdingarna i princip skola befrias från kostnaderna, får man inte lägga på häradshövdingarna denna nya utgift. Jag kan inte se, att det här föreligger några skäl att skruva på uttrycket »princip», så som statsutskottet har gjort i sitt utlåtande. Har man fattat ett beslut i princip, så är man väl också bunden av detta, vare sig man tycker, att det är en god eller dålig affär att hålla därpå.

Då jag för min del inte kan i riksdagens beslut inlägga den tolkning, som statsutskottets majoritet har gjort i sitt yttrande på sid. 4 i föreliggande betänkande, vilket yttrande börjar med orden: »Den uppfattning, som föregående års riksdag i fråga om häradshövdingarnas bidragsskyldighet i princip gav uttryck åt» o. s. v., har jag anmält en reservation, där det ges uttryck för den uppfattningen, att man bör tolka så, som det bokstavligen heter i utskottets uttalande, nämligen att häradshövdingarna inte böra drabbas av utgifter för denna utökning.

Jag yrkar således bifall till den reservation, som är avgiven av herrar Johansson i Fredrikslund m. fl., men efter det beslut, som riksdagen nyss fattat beträffande den föregående punkten, föranledes jag att ändra yrkandet i reservationen på det sättet, att i staten beloppet för lön, tjänstgöringspenningar och förvaltningsbidrag upptages till 713,500, således lika med Kungl. Maj:ts förslag i den delen. Slutsumman skulle då också minskas med samma belopp, 3,100 kronor, och således bli 1,762,600 kronor.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till reservationen med den ändring, som jag här gjort.

Herr statsrådet **Schlyter**: Herr talman! Det är naturligtvis med den allra största tacksamhet som jag ser, att statsutskottet velat giva Kungl. Maj:t mera än vad Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen begärt till domsagornas notarier. Den, som gjort sig besvär att läsa statsverkspropositionen i denna punkt, skall säkerligen ha funnit, att när vi där kommit fram till ett antal av ytterligare 20 andre notarier i domsagorna i stället för de av hovrätterna begärda 36, vilket senare antal nu av utskottet tillstyrks, så har egentligen från departementschefens sida inte något förnuftigt skäl anförts för denna nedskrivning från 36 till 20, utan saken har helt enkelt berott på att man måste hålla sig inom den ranson, som huvudtiteln fick lov att disponera över. Alla de skäl, som äro åberopade i statsverkspropositionen, tala alltså för ett bifall till utskottets frikostigare förslag i denna punkt. Så långt är jag alltså ense med både majoriteten och minoriteten inom utskottet.

När sedan minoriteten, här företrädd av den siste ärade talaren, gör gällande, att beträffande dessa nya 36 andre notarier, som alltså skulle få tillsättas i domsagorna från den 31 juli detta år, inte skall tillämpas samma princip som beträffande de andre notarier, vilka för närvarande äro anställda i domsagorna, så kan jag inte följa den ärade reservanten. Jag är visserligen i princip ense med honom, att det bör framdeles ordnas så, att häradshövdingarna inte skola lämna några bidrag till notarierna. Ett rationellt bestämmande av antalet erforderliga notarier i domsagorna förutsätter, att man frigör sig från denna irrationella synpunkt, att tillkomsten av en notarie beror på att häradshövdingen är villig att lämna ett bidrag till dennes avlöning på 800 kronor. Jag anser därför, att när till nästa riksdag denna fråga skall mera definitivt ordnas — även utskottet understryker ju, att här behövs ytterligare arbetshjälp i domsagorna, nämligen notarieaspiranterna —

Anslag till avlöningar vid häradsrätterna. (Forts.)

böra enligt min mening häradshövdingarna befrias från att utgiva samtliga de bidrag, som nu utgå till olika biträden i domsagorna och saken ordnas på annat sätt genom någon kompensation, så att beloppen täckas genom minskning å något annat anslag och alltså ingen rubbning göres beträffande inkomsterna av de större domsagorna. Men i år är det inte lämpligt, mina herrar, att bryta sönder principen för andre notariernas avlöning på det sätt, som föreslås av reservanterna. Saken kan, som utskottet påpekar, ordnas mycket praktiskt och enkelt på det sätt, att ur anslaget till partiell löneförbättring för häradshövdingarna, vilket utskottet för ändamålet föreslår höjt till erforderligt belopp, från 96,000 kronor med 10,000 kronor, tages ersättning för dessa 800 kronor och återgäldas till vissa av de häradshövdingar, som lämnat bidrag. Enda skillnaden blir alltså beträffande det stora flertalet av häradshövdingarna, att enligt reservationen slippa de betala ut 800 kronor och enligt utskottsförslaget få de betala 800 kronor men få tillbaka dessa 800 kronor ur ett annat anslag. Man kan alltså säga att det praktiskt taget icke blir någon skillnad, men man behåller en löneteknisk princip. Den enda sakliga skillnad, som kan komma att uppstå är den, att om någon av dessa 36 nya andre notarier skulle bli placerad i en domsaga med upp emot 30,000 å 40,000 kronors inkomst, har utskottet sagt, att häradshövdingen skall betala dessa 800 kronor utan att få dem igen ur anslaget till tillfällig löneförbättring, och jag tycker att det är rimligt, att en sådan bestämmelse kvarstår så länge samma bestämmelse gäller beträffande alla de nuvarande andre notarierna.

Jag får därför hemställa, herr talman, att kammaren ville finna, att statsutskottets förslag står i bästa överensstämmelse med de nu tillämpade principerna och bör gälla intill dess en allmän omläggning av häradshövdingarnas bidrag till domsagebiträdena kan genomföras vid en annan riksdag.

Herr Borell: Herr talman! Det är trevligt för mig själv, att kunna säga, att jag ej talar i egen sak, ty min domsaga är så liten, att där ej kan komma i fråga, åtminstone inte på många år, att tillsätta ytterligare någon andre notarie. Jag tager med glädje fasta på herr statsrådets uttalande, som jag fattade så, att det endast skulle vara i de domsagor, där häradshövdingarna ha den allra största inkomsten, jag tror herr statsrådet nämnde 30 till 40 tusen kronor om året, som det skulle komma i fråga att belasta häradshövdingarna med ökade utgifter, därest ytterligare antal andre notarier skulle anställas.

Jag skulle kunna förstå det föreliggande utlåtandet, om statsutskottet sagt: »Vi bry oss ej om den princip, som vi uttalade förra året, utan vi ordna frågan på annat sätt.» Men vad jag opponerar mig mot är, att man säger sig hålla fast vid principen, men tillämpar den på det sätt, som här är föreslaget. Ty vad kommer att inträffa, om man nu följer statsutskottets utlåtande? Säkert kommer det att inträffa, att i de största domsagorna häradshövdingen ej får något tillskott och till dessa större domsagor kommer väl att räknas praktiskt taget alla de domsagor, där man behöver ökade arbetskrafter. I de andra domsagorna, där häradshövdingen möjligen skulle kunna få tillskott från det särskilda anslaget för avlöningsreglering, förekommer det nog mycket sällan något behov av ökning av antalet andre notarier. Således blir det faktiskt så, att den princip, som riksdagen uttalar sig för, blir något, som aldrig eller i utomordentligt sällsynta undantagsfall kommer att tillämpas. Vad som enligt principen skulle vara regel blir sällsynta undantag. För övrigt är det ju ej precis detsamma för en häradshövding, om han icke belastas med någon ytterligare utgift, eller om han belastas med en ytterligare utgift men får löfte att erhålla kompensation för denna utgift genom ett bidrag till avlöningen, vilket bestämmes år från år och beräknas ej blott med hänsyn till antalet andre no-

Anslag till avlöningar vid häradsrätterna. (Forts.)

tarier, utan också med hänsyn till en hel mängd andra faktorer. Han kommer ju därigenom i en mycket ovissare ställning, än om den principen tillämpas, som riksdagen uttalade förra året, att han inte skall bidra till kostnaderna för ett ökat antal biträden. Vad som ligger under det uttalandet, är den mycket riktiga satsen, att alla biträden, som behövas för rättsskipningen, skola betalas av staten, och det är ju endast sådana biträden, som det här är fråga om.

Nu säger herr statsrådet, att man skulle bryta sönder den nuvarande ordningen, då det redan nu är så, att häradshövdingen betalar en del av andre notariernas avlöning. Ja, det är riktigt, men det utgör enligt min mening ingen anledning, att man skall fortsätta att tillämpa en oriktig princip, utan med lika rätt kan man göra avsteget nu, när det är fråga om en utökning av antalet biträden och ordna det åtminstone med avseende på dessa nya biträden på ett i princip riktigare sätt.

Jag ber att få instämna i det yrkande, som framställts av den förste ärade talaren.

Herr Colleen: Herr talman! I frågan, huruvida de nya andre notariebefattningar, om vilkas inrättande man nu synes vara ense, skola helt avlönas av staten, eller om även häradshövdingarna skola bidra till avlöningen, anser jag några omständigheter böra ytterligare framhållas.

Det är ju här fråga om kostnaden för sådant arbete i domsagorna, för vars utförande erfordras rättsbildade biträden. Mindre kvalificerat arbete utföres som bekant å domsagekanslierna av ej rättsbildade biträden, vilka helt och hållet avlönas av häradshövdingen och detta till och med i särskilda författningar stadgade minimilöner, varjämte papper och skrivmaterialier, skrivmaskiner ej undantagna, helt bekostas av häradshövdingen. I en medelstor domsaga gå utgifterna för kanslihallningen till bortåt 5,000 kronor eller mera om året, vartill i de fall, då häradshövdingarna även måste anskaffa kansli-lokaler, kunna komma ytterligare avsevärda belopp. Det har icke ifrågasatts, att några av dessa utgifter skola avlyftas från häradshövdingarna, så länge nuvarande avlöningssystem bibehålles. Annat är förhållandet med utgifterna för nödiga rättsbildade biträden. Redan då den första domsagestadgan för snart 20 år sedan tillkom, gingo statsmakterna, kan man säga, in för att de rättsbildade biträdena skulle avlönas helt av staten. Då och allt sedermera har nämligen stadgats, att arvodet till förste notarierna, av vilka en får anställas i varje domsaga, skall utgå av statsmedel. Att det beträffande andre notarierna föreskrevs, att häradshövdingarna skulle med 800 kronor till varje om året bidra till deras arvoden, torde huvudsakligen ha berott på, att man därigenom ville förebygga, att häradshövdingarna skulle begära anställande av flera andre notarier än som oundgängligen erfordrades. Ursprungligen gällde nämligen, att häradshövding, som därom framställt begäran, kunde utan vidare prövning få andre notarie förordnad i domsagan. Numera har häri företagits den ändring, att andre notarie får anställas endast då hovrätten finner, att sådan erfordras för domsagens behöriga skötsel, och för anställande av två andre notarier i en domsaga måste Kungl. Maj:ts medgivande utverkas. Det finns också åtskilliga domsagor i riket, som sakna andre notarier, emedan vederbörande hovrätt avslagit häradshövdingens framställning om förordande av sådant biträde. Trots det att alltför frikostigt anställande av andre notarier således numera omöjliggöres genom en noggrann prövning av behovet genom hovrätt och Kungl. Maj:t kvarstår dock bestämmelsen, att häradshövdingarna skola avsevärt bidra till andre notariens avlöning, en bestämmelse som blivit obehövligen för sitt egentliga ändamål. När det nu gäller att inrätta nya andre notariebefattningar, synes det verkligt vara på tiden, att härads-

Anslag till avlöningar vid häradsrätterna. (Forts.)

hövdingarna åtminstone beträffande dessa befrias från det omotiverade bidraget från häradshövdingarnas sida till avlöning av för rättskipningens behöriga utövande vid häradsrätterna nödvändiga arbetskrafter.

Såsom i motionen nr 116 i första kammaren påpekats, finnes anledning till antagande, att de föreslagna nya andre notarierna avsetts skola i avsevärd utsträckning användas till arbete med uppläggande av nya fastighetsböcker. Detta arbete är obestriddigen av beskaffenhet att böra bekostas av statsmedel. Jag vill här tillägga, att även om arvodena till de nya andre notarierna bestämmas skola helt utgå av statsmedel, häradshövdingarna likväl icke undgå att delvis bekosta rättsbildad hjälp vid berörda arbetes utförande, i det sekretärerna, till vilkas avlöning häradshövdingarna bidraga, i stor utsträckning förordnas att leda samma arbete.

Departementschefen har ställt i utsikt, att i mindre domsagor, där någon av de nya andre notarierna anställs, häradshövdingens ökade kostnader för arvodesbidrag bör vinna beaktande vid bestämmande av storleken av partiell löneförbättring. Detta vaga uttalande ger dock ett mycket svagt stöd för en sådan häradshövdingens eventuella förhoppning om kompensation för arvodesbidraget. Han kan ju, när den partiella löneförbättringen bestämmas, befinnas ha haft större inkomster än den normala och kanske därför blir utan sådan kompensation. Man kan således med fog säga, att departementschefen lämnat utan avseende riksdagens i fjol uttalade mening, att kostnaderna för de nya biträdena icke finge drabba häradshövdingarna. I en av departementschefen åberopad i justitiedepartementet utarbetad promemoria säges: »Att i en del fall tillhandahålla andre notarier, till vilkas avlöning icke vederbörande häradshövding skulle bidraga, medan i andra fall bidrag i sådant hänseende skulle utgå, syntes olämpligt.» Detta är såvitt jag kunnat finna det enda skäl, som anförts för omförmälda åsidosättande av riksdagens mening. Men det citerade uttalandet innefattar intet skäl, då man inte får veta, vari det olämpliga består. När man betänker, att häradshövdingarna enligt gällande bestämmelser måste genom sina bidrag till arvodet åt rättsbildade befattningshavare vid häradsrätterna delvis bekosta den rent juridiska verksamheten med belopp, som i vissa domsagor kan stiga ända till 3,200 kronor om året och mera — så är nämligen förhållandet i domsaga, där det finns biträdande domare, sekretärer och två eller flera andre notarier — synes det tvärtom vara synnerligen lämpligt, att häradshövdingarna slippa bidraga åtminstone till arvodena åt de nu föreslagna 36 nya andre notarierna.

En annan omständighet bör uppmärksammas. Andre notarie, som tjänstgjort som rättsbildat biträde i domsaga 1½ år, äger utöva ren domarverksamhet, i det han får som ordförande i häradsrätt dels hålla så kallade tremansting, dels ock å allmänna tingssammanträden handlägga en mångfald mål, ja, i domsagor till vilka större städer eller större samhällen höra, handlägger och avdömer i själva verket andre notarien ett mycket större antal mål än häradshövdingen. Är det ej, herr talman, högst anmärkningsvärt, att staten skall ha hjälp av andra till att avlöna sina domare? Början till rättelse i detta missförhållande bör ju göras, för att så småningom, såsom departementschefen redan utlovat, systemet helt avskaffas genom borttagande av bestämmelserna, att häradshövdingen skall bidraga till avlöning av rättsbildade biträden, som utöva domarverksamhet.

På grund av det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till den reservation, som anförts av herr Johansson i Fredrikslund med flera.

Herr **Sandén**: Herr talman! Vad herr statsrådet anført sammanfaller med den uppfattning, som statsutskottet givit uttryck åt.

Anslag till avlöningar vid häradsrätterna. (Forts.)

De synpunkter, som herr Borell och den senaste ärade talaren framfört, ha inte varit främmande för avdelningen vid dess behandling av ärendet i fråga. Då förhållandet emellertid är, att saken ett kommande år skall behandlas i ett vidare sammanhang, och efter vad vi förstå, ingen orättvisa vederfares någon, om utskottsförslaget godkännes, sådant det här föreligger, hemställer jag, herr talman, om bifall till detta utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det under behandling varande momentet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Svensson, Martin*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr *Johansson i Fredrikslund m. fl.* beträffande förevarande moment avgivna reservationen, dock med den ändring, att det i avlöningsstaten under utgiftsposten 1 a) upptagna beloppet 716,600 kronor utbyttes mot 713,500 kronor samt att därav föranledda ändringar vidtoges såväl i avlöningsstatens summor som i anslaget belopp.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svensson, Martin*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 121 punkten 1 mom. II, röstar

	Ja;
Den, det ej vill, röstar	Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Martin Svenssons* under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Mom. III.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande överståthållarämbetets avdelning för skatteärenden, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets memorial nr 48, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra lagutskottets

utlåtande nr 41 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar m. m., dels ock en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt, såvitt angick första kammaren.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion angående anordnande av kontroll över i förvärvssyfte yrkesmässigt bedriven enskild jordstycknings- och jordförmedlingsverksamhet. Ang. kontroll
över viss
jordstyck-
ningsverk-
samhet m. m.

Med föranledande av en inom andra kammaren väckt motion, nr 619, av herr *Andersson* i Dunker m. fl., hade nämnda kammare på hemställan av sitt fjärde tillfälliga utskott för sin del beslutit, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt 1936 års egnahemsutredning att verkställa utredning av frågan om kontroll över i förvärvssyfte yrkesmässigt bedriven enskild jordstycknings- och jordförmedlingsverksamhet.

Detta beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt första tillfälliga utskott, vilket i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Reservation hade anmälts av herrar *Vollrath Tham*, *Sandström* och *Swartling*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr **Sandström**: Herr talman! I den föreliggande frågan har av motionärerna anförts, hurusom vid olika tillfällen och på skilda ställen i riket visat sig, att vissa bolag och enskilda, som yrkesmässigt och i förvärvssyfte bedriva jordstyckning och jordförmedling, handhava denna verksamhet på ett sådant sätt, att allvarliga erinringar däremot med fog kunna framställas. Med hänvisning härtill ha motionärerna yrkat, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning rörande anordnande av kontroll över den i förvärvssyfte yrkesmässigt bedrivna enskilda jordstycknings- och jordförmedlingsverksamheten samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Andra kammarens 4:e tillfälliga utskott har efter förebragt utredning hemställt, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt 1936 års egnahemsutredning att verkställa den i motionen begärda utredningen. Sedan andra kammaren bifallit denna utskottets hemställan, har första kammarens första tillfälliga utskott i avgivet utlåtande hemställt, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut. Då mot sistberörda utskottsbetänkande blank reservation avgivits av herrar *Vollrath Tham* och *Swartling* jämte mig, får jag med några ord närmare angiva, på vilka grunder vi reseranter hemställt, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens beslut i ärendet.

Först må såsom rätt anmärkningsvärt uppmärksammas, att motionärerna, när det gällt att närmare konkretisera de olägenheter, som skulle hava konstaterats såsom en följd av den yrkesmässigt i förvärvssyfte bedrivna jordstycknings- och jordförmedlingsverksamheten, icke angivit annat missförhållande än det, att arrendatorer och torpare å de vid jordstyckning uppkomna jordlotter, som av dem ofta med nedläggande av stora kostnader på förbättring

Ang. kontroll över viss jordstyckningsverksamhet m. m. (Forts.)

av jord och byggnader innehafvs under en lång följd av år och som de därför högst ogärna vilja lämna ifrån sig, stundom fått med oskäligt pris betala jorden, när densamma efter styckning skolat avyttras. Trots att denna motivering med skäl kan anses vara ganska tunn och mager, får man ej förbise, att här beröres ett fristående spörsmål, som icke står i något närmare samband med frågan om den yrkesmässigt i förvärvssyfte bedrivna jordstycknings- och jordförmedlingsverksamheten. Det problem, som sålunda, fastän mera ytligt, av motionärerna tangeras, är det ofta debatterade, huruvida och i vilken utsträckning brukare av arrenderad eller eljest icke med äganderätt upplåten jord bör äga företrädesrätt till jorden, då densamma försäljes. Vid innevarande års riksdag har herr Lindhagen i motionen nr 8 i denna kammare påyrkat, bland annat, utredning i detta syfte, men motionen har i denna del icke vunnit riksdagens bifall. Sedermera har emellertid Kungl. Maj:t genom beslut den 8 i denna månad uppdragit åt särskilda sakkunniga att utreda såväl sagda spörsmål som andra därmed besläktade sociala jordproblem. Frågan rörande arrendators eller torparens företrädesrätt vid försäljning av den jord, som av dem brukats, kan därför icke gärna läggas till grund för den av motionärerna och andra kammarens fjärde tillfälliga utskott påyrkade utredningen.

Som jag förut nämnt, har utredning i ärendet förebragts hos andra kammarens fjärde tillfälliga utskott. Denna utredning har verkställts av statens egnahemsstyrelse, som i sin ordning infortrat yttranden från egnahemsnämnderna i riket. Kontroll över den verksamhet, varom nu är fråga, har ansetts önskvärd eller av behovet påkallad av åtta egnahemsnämnder, därvid emellertid en egnahemsnämnd, nämligen den i Älvsborgs norra hushållningssällskap sagt, att den åsyftade kontrollen icke finge innebära, att verksamheten klavbundes genom restriktioner och åtgärder, vilka till sina verkningar kunde bli skadligare än de någon gång yppade olägenheterna av nuvarande rörelse. Övriga egnahemsnämnder ha antingen avstyrkt den påyrkade kontrollen eller förmått sig sakna erfarenhet rörande behovet av sådan kontroll. Statens egnahemsstyrelse har, huvudsakligen på grundval av de från egnahemsnämnderna inkomna utlåtandena, funnit skäl föreligga för en ingående och allsidig utredning av det i motionen åsyftade spörsmålet samt hemställt, att handlingarna i ärendet måtte överlämnas till 1936 års egnahemsutredning för att tagas i övervägande vid utförande av densamma lämnat uppdrag.

Granskar man närmare de av de olika egnahemsnämnderna avgivna utlåtandena, kan man knappast värja sig för intrycket, att åtminstone vissa av dessa nämnder, när de tillstyrkt kontroll, icke förebragt verkligt bärande skäl för ett dylikt ingripande. Utredning har sålunda i ett fall tillstyrkts, ehuru inga olägenheter av antydd beskaffenhet yppats.

Statens egnahemsstyrelse synes ej heller ha haft några egna erfarenhetsrön att åberopa, som tala för bifall till den i motionen påyrkade utredningen. Egnahemsstyrelsens inställning synes närmast tyda på, att enligt styrelsens uppfattning all jordförmedlingsverksamhet för bildande av nya egna hem bör vara anförtrodd åt egnahemsnämnderna. Men en sådan inskränkning i den fria jordomsättningen kan väl icke vara att rekommendera.

Givetvis vilja vi reservanter icke göra gällande, att det icke stundom kan ha inträffat, att den yrkesmässigt och affärsmässigt bedrivna jordstycknings- och jordförsäljningsverksamheten pressat upp priserna på den jord, som varit till salu. Ej heller vilja reservanterna påstå, att en uppskörtning av priset på salubjudna jordlotter är ett sympatiskt förfarande. Men man kan i varje fall enligt mitt förmenande med skäl fråga: Varför skall den fria konkurrensen just på detta område stäckas? Eller varför skall en mellanhandsvinst här anses vara mindre berättigad än i andra grenar av affärlivet? En utredning

Ang. kontroll över viss jordstyckningsverksamhet m. m. (Forts.)

i motionens syfte skulle, efter vad jag kan förstå, komma att upprulla alla de ytterst invecklade problem, som uppstå, när det gäller dryftandet av en lagstiftning, syftande till ytterligare inskränkningar i näringsfriheten och den enskildes äganderätt till den svenska jorden. Enligt mitt förmenande ha bärande skäl för igångsättandet av en dylik utredning icke i ärendet påvisats.

Det kan ju också på allvar ifrågasättas, huruvida man genom införandet av restriktioner och kontroll på förevarande gebit verkligen gör den jordköpande allmänheten någon tjänst. Följden kan lätt bliva, att tillgången på styckade, för egna hem och dylikt lämpade jordlotter blir minskad, om den fria konkurrensen blir genom lagstiftning borteliminerad. Farhågor i denna riktning ha också yppats i det av egnahemsnämnden i Älvsborgs norraushållningssällskap avgivna yttrande, som förut av mig refererats. Det synes mig överhuvud betänkligt att utan alldeles särskilt trängande skäl slå in på vägar, som föra fram till ytterligare inskränkningar i den enskilda äganderätten samt till ofrihet och statskontroll på områden, där sådant icke av omständigheterna kan anses oundgängligen påkallat.

Slutligen vill jag nämna, att om utskottets betänkande utmynnat i en hemställan om en förutsättningslös utredning av frågan, huruvida och i vilken omfattning kontroll från det allmänna sida bör komma till stånd beträffande den i förvärvssyfte yrkesmässigt bedrivna enskilda jordstycknings- och jordförmedlingsverksamheten, jag kanske kunnat ansluta mig till utskottsmajoriteten. Men det har för mig av rent principiella skäl varit alldeles uteslutet att biträda utskottets till förmån för motionen alldeles bestämt positiva ställningstagande.

Med hänsyn till vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den i ärendet avgivna reservationen.

Herr Sjö Dahl: Herr talman! Den ärade ledamoten av utskottet herr Sandström har yrkat, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens beslut i detta ärende. Han gör det bland annat av den anledningen, att de olika egnahemsnämnder, som yttrat sig i frågan, ha varit av rätt olika meningar. Vid en statistisk undersökning beträffande hur många av nämnderna, som uttalat sig för respektive emot motionärernas förslag, kommer jag till något andra siffror än herr Sandström kommit till. Det visar sig nämligen enligt min undersökning — jag vill inte påstå, att den är absolut exakt — att tio egnahemsnämnder ha funnit starka skäl tala för en kontroll över den i förvärvssyfte bedrivna enskilda jordstyckningsverksamheten. Och, märk väl, dessa egnahemsnämnder äro enligt egnahemsstyrelsens mening nämnder i sådana län, där man bedrivit en mera omfattande dylik enskild jordstyckningsverksamhet. Av de övriga egnahemsnämnderna hör ett tiotal hemma i trakter, där sådan verksamhet inte alls eller i mycket ringa omfattning förekommit. Det är klart, att de under sådana omständigheter knappast ha anledning att kräva något ingripande i kontrollerande syfte ifrån statens sida. Det är enligt mina beräkningar endast fem egnahemsnämnder, som gått emot förslaget.

När så är förhållandet, och då dessutom egnahemsstyrelsen med bestämdhet krävt, att en allsidig och ingående undersökning av dessa ting kommer till stånd till gagn för dem, som försöka skaffa sig egna hem på landet, en verksamhet, som dock staten har upptagit på sitt program i stort och i fråga om vilken det också kan vara av intresse för staten att se till, att icke enskilda bedriva jordstyckningsverksamhet på ett sätt, som icke främjar det syfte staten har haft med sin egen verksamhet på samma område, så finner jag, herr talman, att det är all anledning att biträda vad utskottet här har föreslagit och att således även första kammaren borde hos Kungl. Maj:t begära utredning av

Ang. kontroll över viss jordstyckningsverksamhet m. m. (Forts.)
frågan om kontrollerande åtgärder beträffande den enskilda jordstyckningsverksamheten.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herrar *Härdin* och *von Heland*.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle besluta att icke biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. rundradiering av kammarens förhandlingar vid visst tillfälle.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion angående rundradiering av första kammarens förhandlingar vid det sammanträde, då herr *Bagges* interpellation angående Sveriges ställning till Nationernas förbund må komma att besvaras.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 434, hade herr *Akerberg* m. fl. hemställt, att första kammaren måtte ge sitt tillstånd till att det sammanträde, vid vilket hans excellens utrikesministern besvarade herr *Bagges* interpellation angående Sveriges ställning till Nationernas förbund, genom radion gjordes tillgängligt för intresserade medborgare i landet på det sätt som kammarens presidium, efter samråd med Radiotjänst, funne vara lämpligt.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet anfört bland annat:

»Ur praktisk synpunkt kunna vissa erinringar måhända framställas mot ett generellt medgivande av rundradiering av båda kamrarnas förhandlingar. Där emot torde ett förverkligande av motionärernas mera begränsade önskemål icke möta motsvarande praktiska svårigheter. Emellertid är, med hänsyn till att en utsändning av förhandlingarna icke bör pågå så lång tid, att den alltför mycket dominerar dagsprogrammet, av vikt att utsändningens varaktighet på något sätt begränsas. Detta får givetvis icke ske på sådant sätt, att den i grundlag och ordningsstadga föreskrivna ordningen för kamrarnas förhandlingar därigenom rubbas.

Enligt utskottets mening kan denna helt visst ömtåliga fråga bäst lösas därigenom, att, såsom även motionärerna ifrågasatt, den åsyftade debatten upptages på grammofonskivor eller stålband för att vid en för lyssnarna lämplig tidpunkt utsändas. Därigenom blir det också möjligt att inskränka utsändningen i sådan omfattning, som av förhållandena kan anses betingad. Utskottet anser sig därför böra uttala, att utsändning må ske allenast av utrikesministerns svar å interpellationen samt av deras anföranden, som i den föreliggande frågan kunna anses vara de större partigruppernas huvudtalare.

På grund av det anförda får utskottet hemställa, att första kammaren måtte ge sitt tillstånd till att det sammanträde, vid vilket hans excellens utrikesministern besvarar herr *Bagges* interpellation angående Sveriges ställning till Nationernas förbund, genom radion göres tillgängligt för intresserade medborgare i landet på sätt utskottet angivit samt att åt kammarens presidium måtte uppdragas att verkställa detta beslut.»

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Sandström*, som anfört:

»Utskottets betänkande innebär, att radioutsändningen av ifrågavarande interpellationsdebatt skulle omfatta allenast anföranden av utrikesministern,

Ang. rundradiering av kammarens förhandlingar vid visst tillfälle. (Forts.)
interpellanten och dem, som kunna anses föra de större partiernas huvudtalan, samt att åt presidiet skulle uppdragas att verkställa detta beslut. Enligt Sveriges grundlag har varje ledamot av riksdagen lika rätt att vid kamrarnas sammanträden yttra sin mening utan inskränkning med avseende å publiciteten. Då den censur utskottet, på sätt ovan sagts, förordat måste anses stå i strid mot grunderna för dessa grundlagsbestämmelser, har jag icke kunnat biträda utskottets förslag. Jag hemställer, att motionen icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.»

2) av herr *Vollrath Tham*, som ansett, att första kammaren borde allenast medgiva, att utrikesministerns svar å interpellationen finge upptagas för utsändning genom radion.

Herr **Sandström**: I egenskap av reservant inom kammarens första tillfälliga utskott vid behandlingen av den föreliggande motionen nr 434 av herr Åkerberg m. fl. ber jag att få anföra följande.

I 52 § riksdagsordningen stadgas, att vid kammarens sammanträde varje dess ledamot äger rätt att fritt tala och utlåta sig i alla frågor, som komma under överläggning, och om lagligheten av allt, som tilldrager sig inom kammaren. I samma paragraf föreskrives vidare, att envar skall yttra sig i den ordning han därtill anmält sig och uppropad bliver och att ingen må tala utom protokollet. Därav följer också, att allt vad en riksdagsman i kammaren yttrar skall protokollföras. — I 22 § ordningsstadgorna för riksdagens båda kamrar är bestämt, att kamrarnas förhandlingar skola vara offentliga. Slutligen finnes i 82 § riksdagsordningen en föreskrift om att riksdagens protokoll skola tryckas. Dessa protokoll äro sedan enligt tryckfrihetsförordningen offentliga handlingar, varav envar svensk medborgare äger att taga del.

Uppenbart är sålunda, att de svenska grundlagstiftarna med en kraft och tydlighet, som icke lämnar något rum för missförstånd eller vantolkning, hävdade lika rätt såväl som lika skyldighet för alla riksdagsmän, som tala i kamrarna, att samtidigt tillgodonjuta och tillika vara underkastade den publicitet, som på goda grunder anses vara en mycket värdefull tillgång i en nations konstitutionella liv. Grundlagen känner sålunda icke i detta avseende, lika litet som i andra stycken, någon skillnad mellan olika riksdagsmän. Alla äro här likställda beträffande rättigheter och skyldigheter, och ingen intager en privilegierad ställning. Ej heller vet grundlagen av någon censur av anförandena i riksdagens kamrar, utan en var riksdagsman äger att där fritt yttra sig efter bästa förstånd och samvete. Med hänsyn härtill har det för mig varit omöjligt att följa utskottsmajoriteten, när den anslutit sig till den uppfattningen, att radioutsändningen av den i motionen avsedda interpellationsdebatten borde begränsas till att allenast omfatta utrikesministerns interpellationssvar samt anförandena av interpellanten samt av dem, som i debatten kunna anses vara de större partiernas huvudtalare. Härigenom har nämligen utskottet i sitt betänkande förordat en censur, som enligt vad jag förut anfört måste anses strida mot den i grundlagen hävdade principen, att en var riksdagsman är berättigad och skyldig att i sina anföranden i kammaren komma i samma kontakt med och därned även vara underkastad samma kontroll av allmänheten, ja hela det svenska folket, som alla andra riksdagsmän.

Vid frågans behandling inom utskottet blev särskilt efter de upplysningar, som där lämnades av radiotjänsts föredragschef doktor Yngve Hugo, klarlagt, att en *fullständig* radiering av den blivande interpellationsdebatten av rent tekniska och praktiska skäl knappast kunde komma i fråga, bland annat därför att detta skulle innebära en alltför stark rubbning av det ordinarie riksprogrammet för radion. Under sådana förhållanden kom jag till den uppfatt-

Ang. rundradiering av kammarens förhandlingar vid visst tillfälle. (Forts.) ningen, att den enda hållbara och konsekventa ståndpunkten vore att avstyrka varje som helst radioutsändning av omförmälda interpellationsdebatt.

Jag ber nu i anslutning till vad jag anfört att få yrka bifall till den av mig avgivna vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Sjö Dahl: Herr talman! Den föregående ärade talaren framförde närmast en del konstitutionella invändningar gentemot det föreliggande förslaget, men jag misstänker, att det, som väsentligen kommer att bli bestämmande för kammarens beslut i detta ärende, inte är de synpunkter, som av herr Sandström anförts, utan förmodligen helt andra, synpunkter som nog också lågo bakom herr Sandströms anförande, nämligen en bestämd, av olika orsaker motiverad motvilja mot att kammarens debatter överhuvud taget skola radieras.

Vi veta, att år 1933 en motion därom förelåg i kammaren. Den motionen gick ut på att kammaren skulle medgiva radiering av debatterna, när kammarens presidium fann det lämpligt. Den motionen blev avslagen av kammaren, om jag erinrar mig rätt, med mycket stor majoritet. Det må därför tillåtas, att jag först en smula dryftar några av de synpunkter, som ha brukat anföras emot radiering överhuvud taget av kammarens debatter.

Man har därvidlag uttalat en fruktan för att om radiering tillätes, skulle koncentrationen och sakligheten i anförandena åsidosättas. Ledamöterna skulle mera tala för radiolyssnarna än för kammaren; överhuvud taget skulle däri genom kammarens debatter icke kunna hållas uppe på den nivå de eljest skulle ha, och anförandena skulle i någon mån kunna på ett mindre lämpligt sätt nyanseras. Jag ser i denna anmärkning ett uttryck för det starka krav på debattens hållning, som kammaren har. Jag undrar, om det överhuvud taget i detta land finns en så kritisk åhörarskara som första kammaren normalt utgör. Man må förstå det, då kammaren består av personer, som äro vana talare, många födda talare och andra i allt fall talare. Att kammaren under sådana omständigheter är synnerligen kritisk gentemot sina egna prestationer, vittnar om den självkritik, som jag i den allra högsta grad värderar och förstår. Men jag tror inte, att den uppfattningen är riktig, att om också några hundratusental av den stora radiolyssnarkåren skulle få möjlighet att på ett eller annat sätt, direkt eller indirekt, åhöra anförandena, kammarens debatteringsnivå skulle undergå någon sänkning. Jag misstänker, att förhållandet snarare skulle bli det motsatta. Men vi ha ju därvidlag ingen erfarenhet i sak, och det ena påståendet står emot det andra.

Man har också sagt, att våra ofta synnerligen långt utdragna debatter inte skulle ge radiolyssnarna den åsyftade behållningen. Och i den invändningen ligger säkerligen mycket. Jag tror, att det skulle vara tämligen omöjligt att fullständigt radiera, låt oss säga våra remissdebatter, som pågå under en, två eller tre dagar. Det skulle ofta även stranda därpå, att svenska folket borde höra båda kamrarnas förhandlingar, vilket väl inte går tekniskt att ordna. Lyssnarna skulle endast få en inblick i förhandlingarna styckevis här och styckevis där. I det avseendet föreligga utomordentligt stora svårigheter, särskilt när debatterna draga långt ut på tiden. Jag tycker i varje fall, att detta är ett av de starkaste skälen emot ett införande av radiering av kamrarnas förhandlingar.

Man har tillika brukat påpeka, att radiolyssnarnas dagliga arbete för det stora flertalet av dem skulle lägga bestämda hinder i vägen för åhörande av sådana utsändningar. Det är tydligt, att vid en utsändning, som började klockan elva på förmiddagen och pågick framåt femtiden på eftermiddagen och därefter fortsatte senare på kvällen, skulle många av de viktigaste anfö-

Ang. rundradiering av kammarens förhandlingar vid visst tillfälle. (Forts.)
randena faktiskt inte komma det stora flertalet av radiolyssnarna till öronen av den anledningen, att lyssnarna då skulle vara upptagna av sitt yrkesarbete. Numera förefinnas dock möjligheter att kunna servera, om jag får använda uttrycket, debatten vid en för radiolyssnarna lämplig tidpunkt, däri- genom att man kan upptaga debatten på grammofonskivor eller stålband och sedermera utsända den vid en tidpunkt, då lyssnarna mera allmänt skulle kunna sitta med sina lurar eller vid sina högtalare. Den svårigheten går således numera tekniskt att övervinna.

Det må nu emellertid vara hur som helst med styrkan av dessa argument emot radiering. Vad det här gäller är inte ett allmänt medgivande av att radiering av debatterna skall införas, utan det är fråga om ett visst speciellt tillfälle, nämligen det, då utrikesministern kommer att besvara den interpellation, som herr Bagge har riktat till honom i en fråga, som säkerligen intresserar landet i utomordentligt hög grad just nu. Herr Bagge nämnde i det yttrande, som åtföljde interpellationen, att man inom vida kretsar av Sveriges folk med oro frågar sig, vilken ställning vårt land skall intaga till de i interpellationen berörda ytterst betydelsefulla problemen och vilka planer regeringen hyser därutinnan. Det är tämligen tydligt, att om det är så — vilket jag tror herr Bagge har fullständigt rätt i — att mycket vida kretsar av vårt folk äro starkt intresserade av dessa spörsmål, skulle det just i ett sådant ögonblick vara lyckligt att på ett eller annat sätt bereda vida kretsar av radiolyssnarnas stora skara möjligheter att åhöra såväl interpellationssvaret som i varje fall det väsentligaste av de anföranden, som i sammanhanget komma att hållas. Den större publicitet, som man skulle ge en sådan debatt, vore säkert, när det gäller det ifrågakvarande ärendet, mycket önskvärd. Men det är nu fråga om hur detta skulle kunna ske.

Ett sätt är naturligtvis att radiera hela debatten, medan den pågår. Häremot kunna anföras de skäl, som framkommo år 1933: det kan uppstå en mycket långt utdragen och ojämn debatt, och den kan komma att hållas vid en tidpunkt — jag vet inte, när talmannen har tänkt utlysa sammanträdet för denna interpellationsdebatt — då de allra flesta radiolyssnare äro upptagna med sitt arbete. Samma invändningar, som man framförde mot det allmänna medgivandet år 1933, gälla i stort sett även i detta fall, om man skulle anordna en omedelbar utsändning av hela debatten. Men man har möjlighet att taga upp den, såsom jag redan förut har sagt, på stålband eller grammofonskivor, och sedan kan den sändas ut något senare på eftermiddagen eller på kvällen. Det är detta förslag, som utskottet har gjort till sitt. Utskottet finner det vara mest praktiskt att inte omedelbart radiera debatten, utan att sända ut den senare på kvällen.

Man skulle då kunna fråga: kan denna debatt helt och hållet radieras? Ja, det är väl möjligt, om den varade i en fem timmar eller någonting i den stilen. Om den begränsades till tre eller fyra timmar — jag har svårt att bedöma den saken — skulle det gå ännu bättre. Men det är ju utomordentligt svårt att förutse, hur länge en debatt kommer att pågå. Därtill kommer, att om man ville brygga litet för framtiden med tanke på att sedermera vid olika tillfällen kunna få riksdagens debatter radierade, borde man, då man ändå inte kan räkna med att radiera hela debatterna, redan nu vid det första försöket hitta på något sätt, som gjorde det möjligt att återkomma med saken i en framtid.

Nu är jag nog rätt medveten om att just dessa önskningsar, som jag och åtskilliga andra av utskottets ledamöter hysa, att vid olika tillfällen få upprepa en sådan utsändning, redan i och för sig utgöra ett skäl för majoriteten i denna kammare att avslå hela förslaget, därför att man överhuvud taget

Ang. rundradiering av kammarens förhandlingar vid visst tillfälle. (Forts.) är emot radiering av riksdagens debatter. Om utskottsutlåtandet och därmed motionen avslås, är jag alldeles säker på att det är denna negativa inställning hos kammaren, som varit avgörande, och inte i så värst hög grad de skäl, som herr Sandström anförde nyss.

Herr Sandström åberopade närmast sina konstitutionella betänkligheter. Han kunde ju med skäl citera 52 § riksdagsordningen, där det står, att varje ledamot äger rätt att till protokollet fritt tala och utlåta sig i alla frågor, som under överläggning komma. På vilket sätt, vill jag dock fråga, skulle ett bifall till motionen och utskottets hemställan i minsta mån medföra ett ingripande i varje riksdagsmans rätt att fritt tala och utlåta sig i föreliggande ärenden? En radiering skulle ju inte på något sätt medföra en inskränkning av denna rätt. Det argumentet borde väl därför helt och hållet kunna föras bort ur diskussionen. Jag undrar, om någon av opponenterna mot motionen och utskottsutlåtandet har tänkt sig, att talmannen i denna fråga skulle vägra att ställa proposition, vilket vore hans skyldighet, om förslaget stred mot grundlagen. Eftersom herr talmannen inte på något sätt har meddelat mig någon sådan avsikt, får jag väl därav draga den slutsatsen, att från vårt presidiums sida varken motionen eller utskottsutlåtandet befunnits på något sätt stridande mot svensk grundlag. Kammaren må erinra sig, att i fråga om publiceringen sedermera av kammarens debatt är protokollet det enda, som är grundlagsfäst, och till och med när det gäller detta, har kammaren möjligheter enligt grundlagen att taga med eller stryka vad kammaren behagar — något som dock mig veterligen icke har förekommit. Men vad offentligheten av våra förhandlingar beträffar, finns ju inte ett ord därom i svensk grundlag, och ännu mindre har kammaren givetvis någon möjlighet att kontrollera, huru dess överläggningar refereras i pressen; och några kontrollåtgärder på den punkten ha väl ej heller ifrågasatts. Här blir det ett stort referat, inte ett, som sker genom pressen, men genom en förut av Tidningarnas telegrambyrå skött radioförvaltning, vilket radieras ungefär på samma sätt som pressreferaten ut till den stora allmänheten. Det bör bedömas snarare genom jämförelse med pressens metoder att referera debatter än med vårt i viss mån grundlagsfästa protokollförande av här förda debatter. Jag tror, att det med hänsyn till radiolyssnarna, om också måhända icke nu, dock i en framtid är nödvändigt att begränsa de radierade anförandenens antal, och det kan givetvis ske efter högst olika grunder.

En ärad reservant inom utskottet, herr Tham, har föreslagit, att radiering skulle ske allenast av utrikesministerns anförande. Det är ju en artighet mot utrikesministern, som hedrar såväl herr Tham som utrikesministern. Utskottsmajoriteten har däremot förmenat, att man dessliques borde utsända åtminstone deras anföranden, som i den föreliggande frågan kunna anses vara parti-gruppernas huvudtalare, och det är på den punkten som man har anförut en del invändningar. Man har sagt, att det skulle komma att verka såsom en censur. Jag förstår inte riktigt detta. De, som bruka tala under debatten i en viktig fråga, äro oftast och så gott som alltid kammarens mest sakkunniga ledamöter, personer, som handlagt liknande frågor, arbetat sig in i dem och kunna dem bättre än andra. Att dessa personer tala är därför att de i allmänhet framskjutits av sina partier till den post, de ha antingen som partiledare eller som ledande män inom respektive utskott. Det innebär ingen censur. Det är den svenska riksdagens sätt att arbeta och värdesätta duktigt folk, som gör, att de och de personerna i det stora hela komma fram såsom de olika partiernas huvudtalare i debatterna. Man kan ju tala om censur, om man vill använda stora ord, som träffa rätt mycket vid sidan av saken. Närmast är det, som jag får hoppas, ett rätt naturligt urval, som här skett. En

Ang. rundradiering av kammarens förhandlingar vid visst tillfälle. (Forts.)
 ärad ledamot av kammaren, som jag tänkte på, skakar på huvudet, men det är väl snarare blygsamhet än något ojävaktigt vittnesbörd mot vad jag sagt på denna punkt.

Under sådana förhållanden hyser jag för min del inga betänkligheter mot att man, när omständigheterna ändå betinga det, på detta sätt ransonerar en debatt, för att den överhuvud skall vara möjlig. Vad som här enligt min mening står mot vartannat är att överhuvud ge sig in på den linjen eller ingenting alls. Det är icke på det sättet, som kanske någon inbillar sig, att det här skulle gälla ett fullständigt återgivande av debatterna eller också ett återgivande enligt utskottets förslag. Det är inte så det ligger till i själva verket, utan så, att antingen blir det en på detta sätt anordnad debatt, som i fortsättningen kan tagas upp till efterföljd vid olika tillfällen, eller också ingenting alls. Och det är väl så med de herrar inom utskottet, som uppträtt som talesmän och anfört skäl mot detta, att bakom deras skäl ligger det, att de innerst inne icke alls vilja ha någon radiering av riksdagens debatter. De betänkligheter, som förefinnas inom kammaren mot den fullständiga radieringen av debatten, kunna enligt utskottets mening väsentligen hävas genom att man följer det förslag, som vi framfört. Överläggningarna skola ha samma fria, otvungna prägel, som praxis givit dem. Allt tal om en konstlad och arrangerad debatt om ett parlamentariskt skådespel för allmänheten skulle vara obefogat, men i en utomordentligt viktig fråga skulle det svenska folket få direkt höra vägande ord av landets ansvarige utrikesminister och några av de olika förstakammargruppernas talesmän.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets här föreliggande förslag. Jag skulle dock vilja föreslå en liten ändring i utskottsutlåtandet i motiveringen. Utskottet ansåg, att man på grund av förhållandena måste i någon mån begränsa debatten. Utskottet kom därför med det förslaget, att utsändning skulle ske allenast av utrikesministerns svar å interpellationen samt av deras anföranden, som i den föreliggande frågan kunna anses vara de större partigruppernas huvudtalare. Detta var en inskränkning, som utskottet ansåg betingad av förhållandena, för att man åtminstone skulle få med dessa anföranden. Om man i någon utsträckning skulle kunna öka omfånget, har utskottet för sin del ingenting däremot. Jag föreslår därför, att sista punkten i motiveringen ändras, så att den kommer att lyda: »Utskottet anser sig dock böra uttala, att utsändning må ske åtminstone av utrikesministerns svar å interpellationen samt av deras anföranden, som i den föreliggande frågan kunna anses vara de större partigruppernas huvudtalare.»

Med denna lilla ändring i motiveringen ber jag få, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmanen: Jag kan inte tycka, herr talman, att denna fråga fått en särskilt lycklig start, varken när det gäller, huruvida man bör företaga denna radiering eller hur en sådan radiering skall äga rum. Jag kommer för övrigt att här endast sysselsätta mig med motionen, sådan den föreligger, och det utskottsutlåtande, som just nu fick en liten retuschering. Jag tänker således inte alls ge mig in på radieringsfrågan i dess helhet.

Det yttrande av den s. k. rundradioutredningen, som citeras här i motionen, tror jag för min del har litet missuppfattats av den ärade motionären eller motionärerna — ty de äro ju flera. Radioutredningen påpekade visserligen, att det fanns svårigheter att möta och övervinna vid en eventuell radiering men var visst inte emot densamma. Tvärtom — man menade, att de nämnda svårigheterna inte borde på något vis överskattas. De kunde nog övervinnas på ett eller annat sätt. Samma utredning hade också den uppfattningen, att det kunde

Ang. rundradiering av kammarens förhandlingar vid visst tillfälle. (Forts.) vara av visst värde i vissa särskilda fall att kunna göra hela landet underkunnigt om vad riksdagen hade för sig. Man skrev exempelvis, såsom det står i motionen, »då folkrepresentationen i en för landet viktig angelägenhet hade anledning att inåt eller utåt manifesteras sin samstämmiga mening.» När detta skrevs, tänkte man närmast på ett alldeles särskilt fall, nämligen det fallet i riksdagen, som inträffade nästan på dagen tjuugu år tidigare än motionen skrevs, eller den 17 maj 1916, då båda kamrarna efter yttrande av utrikesministern uttalade sin uppfattning om den politik, som regeringen förde i den s. k. Ålandsfrågan, som ju då var brännande. Men inte kan man säga, som motionärerna göra, att det här fallet just är ett sådant fall, då folkrepresentationen har anledning att manifesteras sin samstämmiga mening. Ty om jag inte misstänker alldeles fel, vill herr Bagge höra vad utrikesministern tänker om den utrikespolitiska situationen, och han vill väl sedan själv göra sina randanmärkningar till detta yttrande. Jag tänker mig rakt inte, att han vill, att kammaren ovanpå detta skall stå upp och enhälligt ansluta sig till vare sig utrikesministerns uppfattning eller hans egen uppfattning. Det är ingenting annat, han önskar, än just att få göra dessa randanmärkningar och sedan eventuellt höra sina kammarkamraters uppfattning i dessa ting. Det här är alltså någonting helt annat. Man vill endast ha en diskussion om vad som tänkes i denna kammare om Nationernas förbund o. s. v.; man vill visst inte ha fram en mera enhälligt manifestation. Det vore för resten inte tänkbart.

Under remissdebatten om motionen visade sig herr Åkerberg samtidigt ha en viss benägenhet att dela upp talarna i sådana som vore önskvärda och sådana som vore mindre önskvärda, något som jag inte heller tycker var så synnerligen lyckligt. Visserligen menade han inte vad man först tänkte sig, att det skulle vara talmannen, som skulle peka ut dem som skulle få ordet, en i och för sig inte vidare sympatisk sak, utan han menade, att när Radiotjänst senare sände ut delar av den debatt, som man ju vill tänka sig komma till stånd, skulle man där ha tillfälle, att välja ut mer eller mindre önskvärda talare, en sak, som jag tycker är nästan värre.

I alla fall, hur det än är, har en dylik uppfattning hos motionären herr Åkerberg tydligen färgat av sig på utskottet, ty utskottet går ju fram ungefär på denna linje. Man vill således, att det hela skall upptagas på grammofonskivor och sedan sändas ut vid lämpligt tillfälle, så att största möjliga del av Sveriges befolkning kan få del av det. Men det är vid denna utsändning som också utskottet tycker, att Radiotjänst bör få gallra och således bara taga ut dem, som tillhöra partiernas huvudtalare eller sådana som äro de mera framstående här i kammaren och som man kan betrakta som någon sorts representanter för kloka och förståndiga åsikter. Det val, som måste ske i det stycket, skulle likväl inte utföras av Radiotjänst, utan det vill man vänligt nog överlämna åt presidiet här i kammaren.

Ja, det är ju visserligen min uppfattning, att detta är ett ärende, som bör kunna radieras. Det är onekligen ett undantagsfall. Men jag har mycket svårt att tänka mig, att det skall kunna ske på det sätt, utskottet vill, och jag har till och med svårt att tänka mig, att första kammaren kan gå med på något sådant. Jag vill dessutom uppriktigt säga, att jag tycker, att man inte tvunget behöver vara motståndare till radieringen för att kunna ha en sådan uppfattning. Den ärade utskottsordföranden lade sig särskilt vinn om att vid olika tillfällen påpeka, att för den händelse man står emot utskottet i detta stycke, kan det egentligen inte bero på att man har något särskilt skäl för detta utan därpå att man överhuvud inte tycker om radioutsändningar. Man skall naturligtvis känna till kammarledamöternas hjärtan och njurar rätt väl för att kunna fälla ett sådant omdöme i hastigheten, men man bör ha rannsakat

Ang. rundradiering av kammarens förhandlingar vid visst tillfälle. (Forts.)
dem särskilt noga, om man skall kunna upprepa ett sådant påstående gång på gång. Ty om utskottet får det, som utskottet vill ha det, så blir det visserligen en debatt här i kammaren, men vad som sändes ut till den stora allmänheten blir ingen debatt. Det blir egentligen en uppvisning av valda talare, alldeles som författare ibland ge ut valda sidor av sin produktion. Det måste bli ett rätt allvarligt företag att föranstalta detta urval. Jag skulle tro, att första kammarens presidium inte har någon som helst önskan att överta denna nya funktion. Skall presidiet göra det, vill det nog helst ha saken grundlagsfäst, så att man på det viset blir tvungen att göra det. I det stora hela kan man dessutom säga, att det blir en förvanskning av den idé, som ligger bakom en radiering av kammardebatter.

Den ärade utskottsordföranden drog fram herr Vollrath Thams reservation och pekade på denna ett tag. Jag måste uppriktigt säga, att jag mycket väl förstår, att man måste gå till en kompromiss på ett eller annat sätt. Jag tycker i så fall, att herr Thams yrkande inte är så konstigt, något som man inte skulle kunna reflektera på. Man kunde naturligtvis utvidga det något, så att inte den ärade utrikesministern kom att stå ensam, utan herr Bagge borde väl få lov att följa med honom med sina randanmärkningar. Och under sådana förhållanden tycker jag, att det komme att gå till precis som det brukar ske i denna kammare, när det gäller interpellationsdebatter. Departementschefen läser upp från papperet vad han har att säga, och interpellanten tackar och läser upp från ett annat papper vad han vill säga. Intet förekommer vidare, och alla avlägsna sig, mer eller mindre missnöjda med att ha förlorat en så pass lång tid med att egentligen bara sitta i kammaren. Det förslaget tycker jag inte vore så illa kanhända, men det kan inte ske annat än genom överenskommelse. Överhuvud taget kan ingenting i dessa stycken ske annat än genom en överenskommelse, som innebär, att alla denna kammares partier och ledamöter äro nöjda och med på arrangemanget. Ty även om vi inte tycka, att frågan är så viktig, måste vi väl i alla fall hålla på, att om något skall göras, som faktiskt skulle undertrycka de olika kammarledamöternas rätt att yttra sig — i enlighet med den här upplästa grundlagsparagrafen — måste allesammans vara överens om att det skall vara så, och det är naturligtvis ingen konst att komma överens om detta. I fråga om Ålandshistorien 1916 hade alla partier valt ut sina talesmän och kommit överens om att för övrigt skulle inte ett ord i saken yttras i kammaren. Jag kan också tänka mig en annan kompromiss, nämligen att man begränsar tiden. Man kan begränsa tiden för varje talare till en tio minuter, om man så vill, men jag måste ju säga, att då blir det inte många talare, som det hinnes med under uppvisningen. Förkortar man tiden till ett ändå mindre minuttal, hinner man i en sådan fråga som denna inte säga något vidare, som kan ha något värde. Men även detta måste ju ske genom överenskommelse och samstämmiga beslut inom partierna. Att släppa löst det hela så där utan vidare tror jag inte går. Det är egentligen otänkbart.

Nu vill jag i alla fall, därför att jag hört utskottsordföranden så starkt trycka på vad man egentligen innerst önskar och vad som kommer att vara motivet, när man omsider röstar, säga ifrån, att jag personligen inte vill, att kammarens förhandlingar i onödan skola snöras in i vissa bestämmelser, och att jag inte heller vill, att de olika kammarledamöternas anföranden ska särskilt tuktas. Tvärtom tycker jag, att de böra vara så vildvuxna som möjligt — det är ledsamt nog ändå. Jag vill inte heller, att riksdagens kamrar ska förvandlas till en teater, där vissa utvalda spela till folkets nöje. Men däremot vill jag, att debatterna ska kunna radieras. Jag är för radiering i en nästan otrolig grad. Jag hoppas, att den ärade utskottsordföranden hör detta. Jag har

Ang. rundradiering av kammarens förhandlingar vid visst tillfälle. (Forts.) ingenting alls emot att genom radio förvandla hela landet till en stor läktare, men jag medger, att jag då vill, att landet får följa läktarens villkor, d. v. s. taga mot vad som bjudes. Är man inte nöjd, kan man knäppa av; det är ju det lyckliga med radion.

Nu är det, sedan jag avgivit denna min personliga deklARATION, inte annat att tillägga, än att jag, såsom saken för närvarande ligger, inte kan vara med om det som bjudes i detta utlåtande. Jag menar, att de olika partierna och de olika kammarledamöterna, för att inga komplikationer ska uppstå, först skola enas om huruvida och i vilken grad de vilja, att man i denna sak skall suspendera grundlagen, och eftersom jag har den uppfattningen, och har den bestämt, ber jag att få hemställa, herr talman, om avslag på utskottets hemställan.

I herr förste vice talmannens yttrande instämde herr *andre vice talmannen* samt herrar *Källman, Anders Bårg, Linder, Sigfrid Hansson, Norling, Strömberg* och *Robert Berg*.

Herr Nerman: Herr talman! Radiering av riksdagsdebatter finns principiellt från min sida intet att invända emot. Allra helst kan sådant vara nyttigt i stora viktiga frågor, där svenska folket kan känna sig osäkert och ha lust att höra de olika meningar, som dess representanter i riksdagen kunna ha, bryta sig här. Men då skall det vara en äkta, ofriserad, fri riksdagsdebatt, då skall hela svenska folket genom radion ges samma möjlighet som det fåtal medborgare, som få plats på riksdagens läktare, att höra ett riktigt plenum och inte en teaterföreställning, tillrättalagd och iscensatt av vissa härskande politiska riktningar eller konstellationer för deras syften. Jag vill på intet vis kvälja dom, då talmannen har underlåtit att vägra utskottsutlåtandet remiss, vilket herr Lindhagen i ett tidningsuttalande antydde ha varit riktigt. Men nog är den nu ifrågakvarande framstötten, lindrigt sagt, främmande för hela grundlagens anda, sådan den finns uttryckt i § 52 riksdagsordningen. Och det är — åtminstone såsom jag fattar begreppet demokrati — någonting ganska häpnadsväckande ur demokratisk synpunkt, när motionärerna öppet och nästan klumpigt öppenhjärtigt ansluta sig till ett citerat utredningsuttalande:

»Ett alldeles särskilt värde har emellertid riksdagsradieringen, då folkrepresentationen i en för landet viktig angelägenhet har anledning att inåt eller utåt manifesteras sin samstämmiga mening och fasta enighet» — och tillägga:

»En sådan för landet viktig angelägenhet, i vilken — — — folkrepresentationen har anledning att manifesteras sin samstämmiga mening inför det stora antal medborgare, som en riksdagsradiering innebär, synes motionärerna nu föreligga.»

Förlåt mig, herrar motionärer, men den där »samstämmiga meningen och fasta enigheten» är nog ett ouppnåeligt ideal — om man nu vill kalla det ideal. Jag finner det inte idealiskt. Den enighet upp till 90, 95, 99 procent, som Napoleon III, Mussolini och Hitler ha åstadkommit med sina s. k. folkomröstningar under terror, är rena teatern, rena Potemkinkulissen, rena humbugen. Vi veta alla, vad de folkomröstningarna äro värda. Motionärerna veta nog, att det i dag inte finns någon sådan där enighet inom det svenska folket beträffande Nationernas förbund, och jag behöver knappast upplysa herrarna om att det inte finns någon enighet här i denna kammare heller, även om man kanske av försiktighetsskäl har förlagt debatten hit. Vår vän Rickard Lindström har antytt, att det ligger någon klokhet i att förlägga scenen hit.

Det är väl detta man nu känner och vet, och det är givetvis därför man nu är mån om att utåt visa den svenska demokratiens enighet på ett mycket egen-

Ang. rundradiering av kammarens förhandlingar vid visst tillfälle. (Forts.)
domligt sätt genom att censurera demokrati, klippa debatten, klippa bort de oeniga, liksom man i filmen klipper bort det, som inte passar den oprövade ungdomen.

Man är numera ganska blaserad på sensationer, men jag får säga, att jag blev ganska häpen, när jag fann fyra framträdande representanter för de fyra stora riksdagspartierna i första kammaren, vilka alla kalla sig demokratiska, begära en censurerad debatt i en stor viktig fråga, och ännu mera förvånad blev jag, när jag fann kammarens första tillfälliga utskott fullfölja dådet och i princip tillstyrka »att utsändning må ske allenast av utrikesministerns svar å interpellationen samt av deras anföranden, som i den föreliggande frågan kunna anses vara de större partiernas huvudtalare.»

Under ett sådant krav sätter det demokratiska utskottets demokratiska majoritet sina namn! Där står även socialdemokrati, som själv en gång var liten och undertryckt men nu inte heller har något emot att vara med, ja, delvis går i spetsen, när det gäller att undertrycka dem, som nu äro små. Man kräver här få införd censur mot alla, som sin rätt och plikt likmätigt ha något att säga fritt ur hjärtat i den kommande debatten men som väntas ha en annan uppfattning än den officiella. Man skiljer — som herr Åkerberg lät undfalla sig ordet, när ärendet remitterades — mellan »önskvärda» och icke önskvärda talare. *Önskvärda* — det är de fyra stora partiernas officiella partiledningstalare, som här alla äro ense om regin. *Icke önskvärda* — det är dels medlemmar av de stora partierna, som personligen inte ha låtit rikrikta sig av partiledningarna; man är tydligen besvärad av herr Lindhagen, som ju också har en egen interpellation i frågan; och vidare äro icke önskvärda de små partierna, d. v. s. här i kammaren ett enda, bestående i en enda man: det socialistiska partiet, som jag har äran och i detta fall den verkliga glädjen att representera. Mitt parti känner sig verkligen hedrat av det betyget, att det inte passar och inte kan släppas fram på den ifrågavarande teaterföreställningen.

Jag tillåter mig understryka den demokrati ovärdiga ringaktningen för minoriteterna, för de smärre meningsriktningarna i det nu begärda arrangemanget. Det är bara de stora, som man skall ta hänsyn till, bara kvantiteten. De skola få tala till folket, de skola ha all rätt. Inte nog med att de tack vare sin ekonomiska rikedom ha en press, som när oändligt mycket längre än ett litet partis press kan nå. Nu skola de också med statens hjälp ta radions möjlighet att nå och påverka hela folket. Man får förlåta mig, men jag tycker det smakar lite av demokrati à la Nationernas förbund, där de stora göra vad de vilja med de små. Så mycket är säkert, att vad som nu förhåves och planeras skulle aldrig ha vunnit bistånd hos den svenska demokratiens pionjärer, män som Hjalmar Branting, Karl Staaff och Sven Adolf Hedin. Ja, det är känt, att även i de stora partierna finnas olika meningar i frågan, och i deras press har jag på flera håll funnit varningar. En så inflytelserik folkfrisinnad tidning som Dagens Nyheter säger rent ut: »När planen nu har omarbetats så att det i själva verket bara blir en ny upplaga av radiocirkulärerna, ett arrangemang speciellt för lyssnarpubliken, så är det inte stor mening med det hela. Men olägenheterna falla särskilt i ögonen. Här föreligger ju inte en partifråga i vanlig mening. Uppfattningarna skifta inom alla riktningar, bestämmas av helt andra synpunkter än de som bruka skilja partierna åt. Urvalet av talare blir godtyckligt, konstlat. Man har lätt att förstå om första kammaren till sist avböjer att censurera sig själv och förvandla sig till något annat än den är, nämligen en fri församling med fritt meningsutbyte, där var och en har rätt att göra sig gällande efter sin förmåga.»

I vanliga fall äro herrarna av de stora partierna mycket älskvärda mot repre-

Ang. rundradiering av kammarens förhandlingar vid visst tillfälle. (Forts.)
sentanten för det lilla parti, som ensamt här skulle beläggas med censur — och han har också för sin del alltid strävat att besvara älskvärdheten med att inte anstränga herrarnas nerver. Fastän socialist kan man få tala t. o. m. i radiodebatter. Vad är det då för fel i det här fallet? Jo, nu gäller det utlandspolitiken och den heliga diplomaten, och det skulle ju kunnat begås ett brott mot regien. Jag ämnar på tisdag, när herr Bagges interpellation kommer att behandlas, inte på något sätt pröva vår vördade talmans tålmod, men jag vågar inte garantera, att det inte möjligen kan komma med något odiplomatiskt ord, en synpunkt som stör konvensansen, en tanke utan frack, som alltså inte passar i societén — Societé des Nations nere i Genève.

Men det svenska väljarfolket skall nog i alla fall kunna se, att här, där det gäller att sätta munkavle på riksdagsmännen, stå alla de fyra stora partierna med genom framträdande representanter och stå dessa partier, trots allt teaterfäktande, eniga och lika korrekta till skådespelet — man kan också kalla det spektaklet, det är samma ord — i Genève. Jag är också viss om, att många, inte minst i arbetarrörelsen, som ännu tro på den borgerliga demokratiens värde och möjlighet att vidgas, komma att fråga sig, om censur är rätta vägen för den demokratin, som vi nu skola bringa så stora ekonomiska offer för att försvara militärt. Nej, på den vägen var det de tyska demokraterna försvarade sin demokrati, med känt resultat. Vad som här föreslås i motion och utskottsbetänkande luktar betänkligt Tredje riket.

Det är intressant och betecknande, att den enda bestämda, klart avslagsyrkande reservation som föreligger, kommer från en högerman, men en högerman, som tydligen inter låter imponera på sig av sitt partis officiella diplomatinställning.

Då jag inte har något emot radieringen som princip men naturligtvis måste kräva, att den sker utan all censur, ber jag få yrka avslag på utskottets motivering men bifall till utskottets kläm med strykande av orden i femte raden »på sätt utskottet angivit.»

Herr Akerberg: Ja, jag måste säga som den gamle kungafarbrorn: Potztausend, haben wir das alles getan!» Jag är medveten om att den här framtöten kommer att misslyckas. När man mobiliserar de obotfärdigas förhinder och alla de reaktionära instinkter, som finnas även i revolutionära hjärtan, går det naturligtvis inte att få en modern sak prövad. Herr Nerman kan vara alldeles lugn. Han har den verkliga reaktionen i alla partier på sin sida i den här frågan. Men jag tycker inte man borde använda större våld än nöden kräver. Allt det som herr Nerman här har sagt — åtminstone det mesta — har ingen som helst relevans i den här saken.

Herr förste vice talmannen deklarerade, att han var för radioutsändning av riksdagsdebatter, men när man reagerar som han gjorde, i cirkel hit och dit, kan man ju aldrig komma fram till något resultat. Jag fick åtminstone det intrycket, att under hans medverkan kommer aldrig en riksdagsdebatt att raderas.

Jag måste i alla fall avlägga en bekännelse, att jag kanske i någon mån har givit anledning till vissa missförstånd, som här föreligger. Jag blev i remissdebatten av herr Reuterskiöld beskylld för att ha använt uttrycket »önskvärda och icke önskvärda talare». Jag värjde mig i mitt andra anförande för att ha använt det uttryckssättet. Jag måste, sedan jag läst stenogrammet, erkänna, att detta uttryck fanns i mitt första anförande, men jag tar också protokollet till vittne till att jag använde det i indirekt anföring, i anslutning till det uppslag, som herr Hammarskjöld i det anförande, varmed han inledde debatten, hade givit. Jag utpekade heller inte, vilka talare som skulle anses vara icke

Ang. rundradiering av kammarens förhandlingar vid visst tillfälle. (Forts.)
önskvärda. När herr Lindhagen sedan alldeles frivilligt uppträdde som representant för de icke önskvärda talarna, tar jag kammaren till vittne på att det skedde utan all provokation från min sida.

För egen del är jag anhängare av en debatt i full frihet, utsänd från denna talarstol till radiolyssnarna ute i landet. Jag tycker att det är en orimlig och spöklik konservatism, som slår vakt mot att riksdagens förhandlingar skola kunna göras till föremål för den nya publicitet, som radion medger. Man säger, att det är många som tro, att riksdagen och parlamentarismen skola bli komprometterade, om våra debatter finge på detta sätt komma till allmänheten »frisch vom Fass», utan den frisering, som pressen utsätter våra anföranden för i sina referat. Jag förstår inte alls detta. Jag tycker tvärtom, att den parlamentarism och den riksdag, som är rädd för sin egen röst, för sitt eget eko, den är redan så pass åderförkalkad, att den inte gärna kan bli mera komprometterad.

Radiolyssnarna i landet ha säkert inte så stora krav. De äro ju desamma som våra valmän. De ha själva satt hit oss och äro ansvariga för den standard, som finnes på våra förhandlingar. Jag vill alltså svära mig fri från att ha givit uppslag till någon censur av debatten. Däremot är det klart, att man kan ha betänkligheter mot att kammarens förhandlingar mera kontinuerligt radieras. Detta förekommer ju i Finland, och där har en del nackdelar konstaterats. Här är det ju, som utskottets herr ordförande påpekade, endast fråga om ett stickprov, ett alldeles särskilt fall.

Herr förste vice talmannen menade, att man inte kunde stödja ett sådant prejudikat på de uttalanden, som gjordes av radioutredningen. Man åsyftade där endast, förklarade han, sådana fall, där folkrepresentationen hade behov att göra sin samstämmiga mening gällande. Jag tror, att det kan vara värdefullt både för lyssnarna och för riksdagen — för lyssnarna under alla förhållanden mera värdefullt — om nyanser förekomma i den samstämmiga meningen i de deklARATIONER, som ges från riksdagens talarstol.

Herr Lindhagen sade förra gången, att det var motionärernas mening att undertrycka den pacifism, som han representerar, och herr Nerman slår här in öppna dörrar. Han tror, att det skulle vara motionärernas mening att undertrycka den kritiska inställning gentemot Nationernas förbund, som hans parti — kanske av misstag, men kanske av principiella skäl — har råkat representera. Jag vill förklara, att jag för min del ingalunda är rädd att låta herr Lindhagen framträda och tala inför radiolyssnarna i sin egenskap av riksdagsman. Jag tror till och med att det skulle vara fördelaktigt för lyssnarna och för opinionen, framför allt för den opinion, som har slagit vakt omkring herr Lindhagen själv, att få höra honom framträda i frihet här.

Ja, jag måste alltså säga, att jag är glad åt den opposition mot en censurering, som har förekommit, därför att det ger mig hopp om att kammaren, när den kommer på något bättre humör, skall kunna gå med på att en debatt under fullt fria förhållanden får utsändas. Det har här talats om censur. Någon censur av riksdagens förhandlingar har det ju aldrig varit tal om, inte ens i utskottsutlåtandet, ännu mindre i motionen. Men jag har svårt att förstå, vad reservanten herr Sandström menar, då han säger, att varje ledamot av riksdagen enligt grundlagen har lika rätt att vid kamrarnas sammanträden yttra sin mening utan inskränkning med avseende å publiciteten. Om man drar ut konsekvenserna av denna uppfattning, har ju hela Sveriges press gjort sig skyldig till grundlagsbrott genom att icke fullständigt referera de talare, som här uppträda. Det förekommer ju t. o. m. rätt ofta, att tidningarna helt och hållet underlåta eller på ett grundlagsvidrigt sätt referera, när vi uppträda här. Men det kan givetvis inte heller med hänsyn till radioutsändningen vara

Ang. rundradiering av kammarens förhandlingar vid visst tillfälle. (Forts.)
tal om, att någon censur skall förekomma beträffande de åsikter eller de uppfattningar i själva sakfrågan, som de olika talarna ge uttryck åt. Däremot måste radioutsändningarna ske efter en viss plan. Det måste anslås en viss tid, t. ex. en, två, tre eller måhända flera timmar, för ett sådant program, och jag hade tänkt mig möjligheten, att om kammaren här hade givit sitt tillstånd och en viss tidrymd finge anslås för denna upptagning — t. ex. två eller tre timmar — så skulle man fullt frivilligt, såsom herr förste vice talmannen här har skisserat, kunna komma överens om att representanter för olika meningsriktningar under den tiden skulle kunna komma till tals, så att lyssnarna finge en fullt adekvat bild av dessa uppfattningar i en så viktig fråga. Det behöver ju inte alls bli någon teater. Det behöver heller inte bli någon reglering, ty när det är fråga om en så pass stor sak, ger det sig strängt taget ganska naturligt, vilka talare som komma att uppträda. Jag förutsätter, att det inte blir någon mera allmän debatt, utan det blir i stort sett uppträdande av representanter för de verkliga meningsriktningar, som här förekomma. Om herr Nerman hade velat uppträda, skulle han inte gjort mig det ringaste ängslig för detta, och jag hade inte heller en minut funderat på att yrka, att detta anförande skulle uteslutas ur radioreferatet eller utsändningen.

Men denna uppfattning, som jag här ger uttryck åt, är naturligtvis någonting helt annat än vad utskottet föreslår, när utskottet i sin motivering säger: »Utskottet anser sig därför böra uttala, att utsändning må ske allenast av utrikesministerns svar å interpellationen samt av deras anföranden, som i den föreliggande frågan kunna anses vara de större partigruppernas huvudtalare.» Ja, det är ju litet svårt att ange, vad en huvudtalare verkligen är. Det är också svårt att säga, vad en större grupp är för någonting. Att sortera både talare och partier på det sättet skulle säkerligen bli en alldeles för ömtålig uppgift för våra herrar talmän, som jag inte har hjärta att pålägga dem. Min mening — åtminstone när jag underskrev motionen — var endast, att talmännen skulle medverka och samråda med Radiotjänst, när det gällde att bestämma längden av den tid, som skulle anslås för själva radioutsändningen. Sedan finge man bära med jämnmod, vilka talare som kunde tänkas komma upp under den tiden.

Jag kan därför, herr talman, inte ansluta mig helt till utskottets förslag beträffande motiveringen. Nu har ju utskottets ordförande gjort en korrigerings, som bryter udden av mina betänkligheter, när han föreslår, att i stället för »allenast» skulle sättas »åtminstone». Jag tycker ändå, att det finnes en aning av censurvilja även i detta »åtminstone». Jag ifrågasätter därför — utan att nu väcka något förslag — huruvida man inte skulle kunna komma fram till vad de flesta, som här ha deklarerat sin åsikt, tyckas vilja, genom att helt och hållet utesluta denna mening om att allenast eller huvudsakligast partiernas huvudtalare skulle radieras. Därigenom tror jag, att även de betänkligheter, som ha utgått ifrån att här något grundlagsfientligt skulle ske, ha blivit vederlagda. Jag hoppas rent av, att med en sådan anordning även herr förste vice talmannen skulle kunna ansluta sig till förslaget.

Herr Westman: Herr talman! Den svenska riksdagen är verkligen trogen sina traditioner. Den debatt, som vi nu i dag föra, har i åtskilligt erinrat om de överläggningar, som höllos i de gamla rikens ständer, när man i dem kom fram med det äventyrliga förslaget att trycka deras protokoll. Det var samma skygghet för den vidgade offentligheten, samma rädsla för att debatternas torra saklighet skulle bli skadad genom att en större allmänhet fick kännedom om vad som försiggick, samma farhåga för att talarna skulle bli onaturliga, att de skulle tala för galleriet, att de skulle uppträda och spela teater.

Ang. rundradiering av kammarens förhandlingar vid visst tillfälle. (Forts.)

Naturligtvis finnes det sådana faror som lura. Vi äro ju alla mer eller mindre benägna att framställa oss själva i så fördelaktig dager som möjligt, och jag förstår, att för dem, som älska den nationella kärvheten, kan det förefalla betänkligt att öppna portarna på vid gavel för svaga karaktärer, som då kunna duka under för dessa faror. Men å andra sidan är det ju ett stort demokratiskt intresse, att man håller förbindelsen öppen mellan folket och dess representation, mellan valmän och riksdagsmän. Vi måste ju alla erkänna, att tidningarna icke lämna en så fullständig och målande bild av riksdagens förhandlingar, att det icke kan behövas en komplettering med det moderna hjälpmedel, som tekniken nu ställer till vårt förfogande i form av radion.

Det är givet, att en radiering av förhandlingarna i ett parlament erbjuder alldeles särskilda svårigheter. Jag har också i tidningarna sett det påståendet, att radion inte lämpar sig för ett parlament. Radion lämpar sig endast för diktatorn. Det är endast i de diktaturstyrda länderna man kan använda radion som ett politiskt upplysningsmedel. Det är endast där man skall låta radion föra den politiska ledningens röst ut i alla hem över hela landet. Men vore det inte ändå betänkligt, om man verkligen skulle ställa sig på den ståndpunkten och godkänna den? Skulle det inte ändå vara efterblivet att säga, att man på grund av allehanda farhågor inte vill låta folkets egna valda förtroendemän få den möjlighet att träda i förbindelse med folket, som diktatorn har och som i de diktaturstyrda länderna användes, som vi väl veta, med oerhörd verkan.

Jag är för min del övertygad om att det skulle befästa det demokratiska styrelsesättet, om man använde radion även för att låta det parlamentariska styrelsesättets ledning och dess verksamma personer överhuvud taget göra sin röst hörd.

Jag vill i det sammanhanget säga, att jag för min del har fullkomligt klart för mig, att om man i ett parlamentariskt styrt land skall använda radion, bör det ske utan censur och utan urval av talare. En föregående talare här i kammaren riktade en mycket skarp kritik mot dem, som underskrivit motionen, under uppgift, att denna motion hade ställt sig på den ståndpunkten, att endast de stora partiernas talare skulle få radieras. Om den saken står inte ett ord i motionen. Det står ingenting därom vare sig i motiveringen eller i klämman. Denna censurtanke har kommit fram i utskottets motivering. Jag granskade motionen mycket noga, innan jag skrev under den, för att se, att det inte där fanns något i den vägen. Jag är således en bestämd motståndare mot varje censur i radiodebatter.

Här har talats så mycket om att man vid den radiering, som föreslagits, måste göra ett *urval av talare*. Jag för min del tycker, att bekymret för detta urval är alldeles för tidigt väckt. Vi veta ju inte alls, om den debatt, som det närmast är fråga om att radiera, blir så förfärligt lång. Vi veta inte heller, hur många talare som komma att uppträda i den.

Jag har talat med en representant för Radiotjänst, som sagt mig, att om debatten börjar kl. 2 e. m., vilket lär vara meningen, kan Radiotjänst ställa hela tiden från kl. 2 till kl. 7 e. m. till förfogande för utsändningen, och skulle herrar ledamöter i kammaren önska debattera ytterligare efter kl. 7, finnes den möjligheten, att man tar upp anförandena på grammofoonskivor eller metallband och sänder ut dem vid lämplig tidpunkt längre fram på kvällen. Jag har hört från Radiotjänst, att man där, hur lång debatten än blir, är fullt beredd att utsända hela debatten. Under sådana omständigheter hoppas jag att de bekymrade vecken i en del talares ansikten komma att bli utplånade.

Det finnes också ett annat bekymmer: frågan om *urvalet av de debatter*,

Ang. rundradiering av kammarens förhandlingar vid visst tillfälle. (Forts.) som skola utsändas i radio. Det är klart, att valet i det fallet blir en omdömesfråga. Man får försöka att bedöma, vilka ärenden som kunna ha tillräcklig politisk vikt för att fånga allmänhetens intresse, och vilka ärenden som kunna vara ägnade att sprida upplysning i frågor av vikt för hela vårt folk. Klart är naturligtvis, att ju flera debatter man radierar, desto mindre bekymmer har man i fråga om urvalet av debatter. För min del tror jag att det inte alls skulle skada, om man i ganska stor utsträckning radierade riksdagsdebatter. Man skulle visserligen kunna befara, att de trängde undan ett eller annat nummer på radioprogrammet, men det finnes ju, som vi alla veta, en hel del lätt gods i programmet, som säkerligen utan skada skulle kunna ersättas med utsändning av debatter i frågor, som skulle röra vårt folks livsviktiga, eller i varje fall viktiga intressen.

Man har talat om, att när man skulle utsända riksdagsdebatter i radio, borde man framför allt välja ut en sådan debatt, där det kunde vara önskvärt att hela vårt folk finge vara med om att höra en enstämmig manifestation av riksdagens vilja. Jag är den förste att erkänna, att det kan vara synnerligen värdefullt att en sådan samlande signal i en tid av prövning kan sändas ut till hela vårt folk. Men det behöver inte vara det enda fall, då en radiering bör kunna komma till stånd. Det kan ju också finnas skäl att radiera debatter i upplysningssyfte och kontrollsyfte, således för att vårt folk skall få reda på vad riksdagen verkligen har för sig i en viss fråga och får en föreställning om den ståndpunkt, som riksdagsmännen intaga, samt de skäl, som de anföra för sin ståndpunkt. När lyssarna få höra skälen, följer också som en konsekvens därav, att de få tillfälle att sätta sig in i frågorna. Jag tror, att det skulle kunna vara mycket nyttigt mången gång. Jag menar alltså, att man inte alls behöver göra en radioutsändning till en sådan högpolitisk sensationssak, som en del talare tyckas anse nödvändigt. Jag säger detta för att undanröja det missförståndet, att jag genom att skriva under motionen skulle inlagit en annan ståndpunkt.

Herr talman! Jag är för min del övertygad om att vi verkligen måste räkna med, att lika väl som vi fått finna oss i att våra förhandlingar bli tryckta, lika väl komma vi att bli tvungna att finna oss i att de i viss utsträckning bli radierade. Emellertid är jag, herr talman, icke benägen att ansluta mig till utskottets utlåtande. Jag finner icke den omarbetning av motionen, som utskottet gjort, vara särdeles lycklig, och för att betona att jag verkligen står på demokratisk grund, när jag intresserar mig för radiering av riksdagsdebatterna, skall jag be att få ansluta mig till det yrkande, som framställts av herr Nerman, nämligen att man endast skulle bifalla utskottets kläm med strykning av de ord, som herr Nerman angav.

I detta anförande instämde herrar *Västberg* och *Löfvander*.

Herr **Wagnsson, Ruben**: Herr talman! Då jag till alla delar kan instämma i vad den föregående ärade talaren här anfört och då åtskilliga av de synpunkter, han framfört, sammanfalla med vad jag själv hade tänkt säga, skall jag föregå blivande radiotalare med gott exempel genom att icke upprepa, vad som redan i debatten framförts. Jag inskränker mig till att instämma i det yrkande, herr Nerman framställde.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu förevarande utlåtandet yrkats 1:o), av herr *Sjödahl*, att vad utskottet hemställt skulle bifallas med den ändring i motiveringen, att orden »Utskottet anser sig därför böra uttala, att utsändning må ske allenast av

Ang. rundradiering av kammarens förhandlingar vid visst tillfälle. (Forts.) utrikesministerns svar» utbyttes mot »Utskottet anser sig dock böra uttala, att utsändning må ske åtminstone av utrikesministerns svar»; 2:o), av herr *Nerman*, att utskottets hemställan skulle bifallas med utelämnande av dels motiveringen och dels de i den s. k. klämman förekommande orden »på sätt utskottet angivit»; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle avslås.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkanden; och förklarade herr talmannen sig finna propositionen på avslag å utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herrar *Nerman* och *Akerberg* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till herr *Nermans* yrkande i ämnet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Nermans* yrkande i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nerman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 26.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 435, av herr *Bagge*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens arbetslöshetskommission, reservarbeten och kontantunderstödsverksamhet m. m.;

nr 436, av herr *Sköldén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m.; samt

nr 437, av herr *Bäckström* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 244, angående åtgärder till åstadkommande av utsträckt användning av vatten- och sanitetsledningar på landsbygden;

nr 246, angående underlättande och tryggande av möjligheten för den icke jordägande befolkningen att idka friluftsliv; samt

nr 264, angående åtgärder för utrotande av vägghyran i hela landet.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 257, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om upphävande av rätt till restitution av B-skatt.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 86 regeringsformen, § 38 riksdagsordningen samt §§ 1 och 2 tryckfrihetsförordningen ävensom i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande nr 37, i anledning av väckt motion om skattefrihet för förbättringsbidrag till främjande av byggnadsverksamhet på landet;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 13 § andra stycket lagen för Sveriges riksbank den 30 juni 1934 och av §§ 9 och 17 lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;

nr 63, i anledning av väckt motion angående statstopografernas pensionsförhållanden;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphävande av nuvarande samband mellan tjänstepensioneringen i statens pensionsanstalt och den allmänna pensionsförsäkringen m. m.;

nr 65, i anledning av väckta motioner angående beredande av möjlighet för inom tjänstemannasamhället vid Mörby boende att erhålla lån mot in-teckningar i tomträtt uti Konungariket Sveriges stadshypotekskassa m. m. eller uti postsparbanken;

nr 66, angående uppsättande i riksdagshuset av en förstoring av den i anledning av riksdagens 500-årsjubileum präglade minnesmedaljen; och

nr 67, angående uppdrag för fullmäktige i riksgäldskontoret att handlägga ännu återstående ärenden i samband med riksdagens 500-årsjubileum m. m.;

första lagutskottets memorial nr 41, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av sjölagen m. m., dels ock väckta motioner om vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande sjöpant-rätt i fartyg och frakt; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lant-mäteristyrelsen m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-ställning angående anslag till förvaltningsbidrag till jordbrukskasserörelsen.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.15 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Måndagen den 25 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att häradshövding *Assar Åkerman* fortfarande på grund av sjukdom är tills vidare förhindrad att delta i riksdagsarbetet intygas.

Stockholm den 23 maj 1936.

H. C. Jacobæus.

Vidare upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Under åberopande av bilagda läkarbetyg får jag vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare under tiden från och med den 25 till och med den 30 innevarande maj.

Malmö den 23 maj 1936.

Ivar Öhman.

Att häradshövding *Ivar Öhman* på grund av sjukdom (luftrörskatarr) är förhindrad att delta i riksdagsarbetet från och med den 25 maj till och med den 30 maj 1936 intygas.

Malmö den 23 maj 1936.

Ebbe Petré,
överläkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 260, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskild folkräkning m. m.;

nr 261, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

nr 262, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv; samt

nr 263, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fortlöpande konjunkturundersökningar.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 435, av herr *Bagge*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens arbetslöshetskommission, reservarbeten och kontantunderstödsverksamhet m. m.;

nr 436, av herr *Sköldén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m.; samt nr 437, av herr *Bäckström* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 37, bevillningsutskottets betänkande nr 37 samt bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 62—67.

Vid föredragning av första lagutskottets memorial nr 41, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträdd vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av sjölagen m. m., dels ock väckta motioner om vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande sjöpanträtt i fartyg och frakt, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtanden nr 81 och 82.

Herr *Asplund* väckte en motion, nr 438, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. Motionen blev på begäran bordlagd.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 4, angående regleringen för budgetåret 1936/1937 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet; nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till Vännäs köping av den kronan tillhöriga vattenverksanläggningen å Vännäs läger jämte vissa markområden därstädes; och nr 123, i anledning av Kungl. Maj:s i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1936/1937;

första lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om domkapitel m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 7, angående reformering av pantlånerörelsen;

nr 8, i anledning av väckt motion om inrättande av frivilliga sparkassor för lantarbetare med bidrag från arbetsgivare och staten;

nr 9, i anledning av väckt motion angående revision av gällande bestämmelser om ersättning åt sjöfolk vid förlust av effekter vid fartygs förolyckande; och

nr 10, angående utsträckt giltighetstid av kungörelsen angående upphandling av lantbruksprodukter m. m. för statens behov jämte tillhörande följdförfattningar.

Herr **Nylander** erhöll på begäran ordet och yttrade: På grund av det samband, som förefinnes mellan propositionerna nr 138, angående anslag till lantmäteristyrelsen m. m., och nr 139, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad m. m., samt med hänsyn till sistnämnda propositions principiella betydelse för avgörande av frågan om tillsyn över städernas och de stadslänkande samhällenas fastighetsbildnings- och mättningsväsen, får jag hemställa, att kammaren behagade besluta, att jordbruksutskottets förevarande utlåtande nr 81 måtte uppföras bland två gånger bordlagda ärenden å föredragningslistan för kammarens sammanträde den dag, då till avgörande företages första lagutskottets utlåtande i anledning av sistnämnda proposition nr 139, och näst efter sistnämnda utlåtande.

Denna hemställan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.13 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
